

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
Харківський національний університет внутрішніх справ
Факультет № 3
Кафедра поліцейської діяльності та публічного адміністрування

НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА
навчального плану первинної професійної підготовки в перший рік навчання за
бакалаврською програмою.

«Робота поліцейського орієнтована на потреби громади»

Вінниця 2023

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 30.08.2023 № 7

СХВАЛЕНО

Вченою радою факультету № 3
Протокол від 29.08.2023 № 8

ПОГОДЖЕНО

Секцією Науково-методичної ради
ХНУВС з юридичних дисциплін
Протокол від 29.08.2023 № 7

Розглянуто на засіданні кафедри поліцейської діяльності та публічного адміністрування факультету № 3 (протокол від 28.08.2023 № 21)

Рецензенти:

1. Заступник начальника Головного управління Національної поліції в Вінницькій області майор поліції Волокітенко І.О.
2. Доцент кафедри адміністративного права і процесу факультету № 1 Харківського національного університету внутрішніх справ, к.ю.н., доцент Казанчук І.Д.

Розробники:

1. Завідувач кафедри поліцейської діяльності та публічного адміністрування, д.ю.н., професор, Джафарова О.В.
2. Викладач кафедри поліцейської діяльності та публічного адміністрування, д.ф., Грідіна Н.Ю.

РОБОТА ПОЛІЦЕЙСЬКОГО ОРІЄНТОВАНА НА ПОТЕРБИ ГРОМАДИ

1. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами

Номер та назва навчальної теми	Кількість годин, відведених на вивчення навчальної дисципліни						Вид контролю
	Всього	з них:					
		лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	
Тема №1: Зміст і значення поняття взаємодії як найважливішої форми взаємозв'язку в системі відносин поліції і територіальної громади. Види і форми взаємодії органів поліції і територіальних громад.	8	4	4				залік
Тема №2: Взаємодія поліції територіальних громад як узгоджена спільна діяльність із забезпечення правопорядку.	4	-	4				
Тема №3: Правоохоронна діяльність, орієнтована на потреби громад.	6	2	4				
Тема №4: Прикладні теорії злочинності в роботі поліцейського офіцера громади.	6	2	4				
Тема №5: Проблемно-орієнтована поліцейська діяльність.	6	2	4				
Тема №6: Проблемно-орієнтована поліцейська діяльність: «Санування» та «Аналіз», «Реагування» та «Оцінка».	6	2	4				
Всього :	38	12	24				

Лекція № 1: Зміст і значення поняття взаємодії як найважливішої форми взаємозв'язку в системі відносин поліції і територіальної громади. Види і форми взаємодії органів поліції і територіальних громад.

ПЛАН

1. Поняття та правове регулювання взаємодії як основної форми взаємозв'язку в системі відносин поліції і громади.
2. Види взаємодії органів поліції і територіальних громад.
3. Форми взаємодіяльності поліції з суспільством.

Література:

Нормативна:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – С. 141.
2. Закон України «Про Національну поліцію». Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 40-41, ст.379.
3. Закон України «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону». (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2000, № 40, ст.338).
4. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні». Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1997, № 24, ст.170.
5. Закон України «Про місцеві державні адміністрації». Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1999, № 20-21, ст.190.
6. Закон України «Про особливості забезпечення громадського порядку та громадської безпеки у зв'язку з підготовкою та проведенням футбольних матчів». (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2012, № 9, ст.64).
7. Закон України «Про внесення змін до законів України "Про Національну поліцію" та "Про Дисциплінарний статут Національної поліції України" з метою оптимізації діяльності поліції, у тому числі під час дії воєнного стану». URS: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2123-20#Text>.
8. Закон України «Про громадські об'єднання». (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2013, № 1, ст.1).

Основна (навчальна та наукова література):

9. Академічний тлумачний словник (1970—1980).
URL: <http://sum.in.ua/s/vzajemodija>
9. Беспалова О. І. Адміністративно-правовий механізм реалізації правоохоронної функції держави: монографія / Харків : Харків. Нац. ун-т внутр. справ, 2015. 544 с.
10. Беспалова О.І. Особливості участі інституцій громадянського суспільства у процесі реалізації правоохоронної функції держави. URS: <file:///C:/Users/User/Downloads/Gz6Ku3nqR3WaKNIZd37R-kfilnhnmbeX.pdf>
10. Беспалова О.І. ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ОРГАНАМИ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ. Підприємство, господарство і право. Адміністративне право і процес. № 9/2017.
11. Валушко О.М. Взаємодія Національної поліції України з населенням: теоретичний аналіз. Юридичний науковий електронний журнал. 2020. № 9. С. 206–209.
12. Долинний А. Адміністративно-правове забезпечення Національною поліцією України публічної безпеки й порядку під час проведення масових заходів : дисертація ... канд. юрид. наук, спец. : 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право /наук. керівник О. Музичук. Київ : Відкритий міжн. ун-т розвитку людини «Україна», 2017. 198 с.
13. Завальний М. Сутність та завдання взаємодії Національної поліції з органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування щодо

забезпечення публічної безпеки та порядку. Науковий вісник публічного та приватного права. Випуск 3. Т. 1. 2018. С. 146–150.

Текст лекції

1. Поняття та правове регулювання взаємодії як основної форми взаємозв'язку в системі відносин поліції і громади.

Однією з важливих задач держави в сучасній українській дійсності залишається забезпечення і захист прав та свобод людини і громадянина. Держава, виступаючи гарантом успішної реалізації та охорони прав особи за допомогою органів публічної влади, тим самим сприяє зміцненню зв'язків органів державної влади та місцевого самоврядування з населенням, громадськими формуваннями.

Поліція, що є органом публічної влади і здійснює правоохоронну діяльність відповідно до Конституції України, законодавчих та підзаконних актів, міжнародних стандартів, покликана забезпечити можливість реалізації громадянами своїх конституційних прав і свобод. Досвід поліцейської діяльності показує, що вона ефективна тільки при підтримці і довірі суспільства, створення партнерських відносин між поліцією і населенням. В Україні постійно йде процес вдосконалення взаємодії між населенням і поліцією з метою забезпечення прав і свобод громадян, створення системи їх захищеності від кримінальних правопорушень, що сприяє зростанню довіри населення до поліції, що особливо важливо в умовах воєнного стану, викликаного агресією Російської Федерації проти України.

Громадський порядок та громадська безпека встановлюються й охороняються державою, через її спеціально уповноважені органи для забезпечення належного рівня його існування, через захист прав і свобод громадян, створення сприятливих умов для реалізації їх обов'язків. Недодержання належного рівня громадського порядку та безпеки всередині будь-якої країни спровокує хаос та безлад — існування та функціонування за таких умов громадського суспільства та, власне, держави, здається неможливим. А, отже, забезпечення та підтримання громадського порядку та безпеки — одне з головних завдань держави.

У сфері забезпечення внутрішньої безпеки і охорони правопорядку громадянське суспільство вступає у взаємодію та взаємовідносини з поліцією, яка лише за підтримки громадськості може успішно здійснювати протидію кримінальним правопорушенням і захисту прав і свобод громадян. Основною передумовою партнерства між поліцією і суспільством є нагальна необхідність підвищення рівня залученості суспільства у діяльність щодо забезпечення безпеки та громадського порядку.

Поняття «взаємодія» є складним словом, перша частина якого «взаємо» відповідає лексемі взаємний, тобто такий, що однаково виявляється з обох боків, між ким-, чим-небудь стосовно один одного; взаємно. Друга частина — «дія» у Великому тлумачному словнику української мови трактується як робота, діяльність, здійснення чого-небудь; сукупність учинків кого-небудь. З філософської точки зору — «дія» — це відносно самостійний, спрямований на досягнення певної мети акт діяльності суб'єкта. Одна й та сама дія може бути складником різних видів діяльності. При цьому

дії людини мають соціальний характер, специфічною ознакою яких є цілеспрямованість.

Взаємодія - це «процес взаємного впливу елементів один на одного, найбільш загальна, універсальна форма руху і розвитку» і особлива роль у процесі взаємодії належить поліції і громадянському суспільству.

Ознаки взаємодії територіальної громади з правоохоронними органами полягають в тому, що:

- 1) взаємодія - це узгоджена діяльність різних суб'єктів, які здійснюють спільні дії. Узгодженість, як основна, необхідна ознака взаємодії, докорінно впливає на спільні дії, об'єднуючи їх в єдине ціле - систему;
- 2) багатосуб'єктність взаємодії, так як вона передбачає участь як мінімум двох сторін у спільних узгоджених діях. Причому кожна з цих сторін можуть представляти кілька учасників;
- 3) об'єднаність зусиль її суб'єктів, що визначає відносини співпраці між ними. Останні обумовлені спільністю цілей і інтересів взаємодіючих сторін, а також похідних від них завдань і засобів рішення;
- 4) взаємодія не зможе відбутися без ініціативи як мінімум однієї із сторін, так як однієї потреби у взаємодії недостатньо;
- 5) рівність сторін, їх незалежність один від одного у субординаційному відношенні в силу того, що взаємодія передбачає взаємний (партнерський) характер відносин, і останні, будучи взаємовідносинами, здійснюються в рамках співробітництва;
- 6) законність взаємодії.

В Україні на теперішній час відсутній документ, нормативно-правовий акт, який б регулював саме взаємодію громадянського суспільства з Національною поліцією. Але в окремих законодавчих та підзаконних актах таке врегулювання має свій прояв, зокрема **ст. 36 Конституції України** закріплює наступні положення: громадяни України мають право на свободу об'єднання у політичні партії та громадські організації для здійснення і захисту своїх прав і свобод та задоволення політичних, економічних, соціальних, культурних та інших інтересів, за винятком обмежень, встановлених законом в інтересах національної безпеки та громадського порядку, охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей.

Закон України «Про Національну поліцію» регламентує взаємодію громадськості з правоохоронними органами в ст. 11 «Взаємодія з населенням на засадах партнерства» та в ст. 88 «Взаємодія між керівниками територіальних органів поліції та представниками органів місцевого самоврядування».

Ст. 1 Закону України «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону» трактує засади участі громадян в охороні громадського порядку і державного кордону. **Наказ МВС від 28.07.2017 № 650 «Про затвердження інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції»** та **Наказ МВС від 19.12.2017 № 1044 «Про затвердження інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України»** деталізують порядок взаємодії поліції і громадськістю.

Мета (цілі) взаємодії - ефективне комплексне використання сил та засобів правоохоронних органів та інститутів громадянського суспільства у правоохоронній сфері. Тобто, мета (ціль) такої взаємодії полягає в досягненні синергетичного ефекту, коли в результаті об'єднання зусиль кількох учасників спільної діяльності виходить бажаний кінцевий результат.

В Україні у 2015 році було створено нормативно-правову базу, що регулює діяльність Національної поліції відповідно до європейських стандартів. Взаємодію між поліцією та громадою ще називають **Community Policing (CoP)**. Community Policing – це підхід у щоденній роботі поліції, побудований на принципах постійної комунікації. З реформуванням чинного законодавства України у сфері регулювання партнерських відносин між поліцією та суспільством, на теперішній час, існує низка спільних договорів, програм, наказів, розпоряджень тощо, що дійсно має своє вираження та діє на території України.

2. Види взаємодії органів поліції і територіальних громад.

Будь-яка держава – це формальний інститут, який є формою організації політичної та соціальної спільноти. Відносини в суспільстві завжди повинні бути під контролем відповідних органів, такі відносини можуть виходити з під контролю і в певній мірі становляться протиправними. Виходячи з вищевикладеного, для врегулювання, запобігання та охорони суспільства та державного устрою виникає необхідність у створенні спеціальних органів, які б виконували ці функції. На сучасному етапі розвитку України, згідно ч. 1 ст. 1 Закону України «Про Національну поліцію», такі функції виконує Національна поліція України, (поліція) центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку.

З інтенсифікацією євроінтеграційних процесів та децентралізацією влади в Україні спостерігаються зміни у взаємовідносинах між країною та громадським суспільством, чим обумовлюється новий формат взаємин між працівниками Національної поліції та громадою. Про що йдеться мова у **ст. 11 Закону України «Про Національну поліцію»**, - діяльність поліції здійснюється в тісній співпраці та взаємодії з населенням, територіальними громадами та громадськими об'єднаннями на засадах партнерства і спрямована на задоволення їхніх потреб.

Найважливішою функцією держави є правоохоронна функція. В умовах правової держави правоохоронна функція є одним з основних напрямків діяльності держави щодо створення певних умов для гідного і безпечного існування особи, суспільства і держави, взаємодії між ними. Взаємодія громадянського суспільства та держави при реалізації правоохоронної функції здатне зблизити населення і владу, вирішити багато протиріч у соціальній та державно-правовій сферах. Тільки тісна взаємодія держави і громадянського суспільства в особі його інститутів можуть дозволити ефективно здійснення правоохоронної функції держави на території України в сучасних умовах.

Різносторонній характер відносин поліції та інститутів громадянського суспільства дозволяє говорити **про різні види їхньої взаємодії (типізації взаємодії)**.

Під видом у даному контексті мається на увазі образ (тип), який володіє певними ознаками.

Взаємовідносини між поліцією та територіальною громадою можна розподілити **на наступні їх види**: співробітницький, сприяючий, опікунський, впливаючий, індиферентно - конфронтаційний, конфліктний.

У всіх названих видах роль взаємодіючих сторін (поліції та інститутів громадянського суспільства) неоднакова: в одних існують рівні (взаємні) партнерські відносини, в інших є домінування (переважання інтересів) поліції, а в деяких, через специфіку правового регулювання, переважають інститути громадянського суспільства.

Найбільш ефективним є співробітничий вид взаємодії поліції та інститутів громадянського суспільства. Для нього характерні активність сторін, спільні усвідомлені дії та прийняті рішення, об'єктивне знання та адекватність сторін; доброзичливі, гуманні, довірчі та демократичні взаємини; позитивний, взаємний вплив друг на друга, інакше кажучи, високий рівень розвитку всіх його компонентів.

Наступний вид взаємодії правоохоронних органів та територіальної громади є сприяючий (сприяння-допомога), який можна визначити як усвідомлені дії інститутів громадського суспільства, спрямовані на надання допомоги поліції щодо забезпечення дотримання норм чинного законодавства у правоохоронній сфері та які виражаються в інформуванні поліції про факти протиправної поведінки та осіб, які ведуть антисуспільний спосіб життя; участі у процесуальних діях як свідків та понятих; участі у діяльності територіальних громад правоохоронної спрямованості; надання співробітникам поліції, у разі потреби, особистого транспорту, засобів зв'язку тощо; надання допомоги в отриманні відомостей, що сприяють виконанню поставлених перед поліцією завдань.

Опікунський вид має постійний характер. Звичайно, тут є пріоритетна роль поліції, оскільки одна сторона (інститути громадського суспільства) бере участь у процесі взаємодії за бажанням, а інша (поліція), як було зазначено, зобов'язана взаємодіяти, визнаючи, дотримуючись і захищаючи права та свободи людини і громадянина. В основі цього лежать принципи виховання і контролю, які поширюються як на все громадське суспільство в цілому, так і на кожного його члена окремо.

Впливаючий вид проявляється в пасивному підпорядкуванні однієї сторони до іншої (наприклад, вплив поліції на територіальні громади під час проведення будь-яких спільних заходів). Така взаємодія може виявлятися у вигляді відкритих, конкретних (іноді жорстких) вказівок, вимог, розпоряджень з боку органів виконавчої влади. Вплив може бути неявним, прихованим під впливом, наприклад, сили, авторитету поліції. Воно можливе в умовах зміни політичних режимів або коли громадське суспільство та його інститути перебувають на початковій стадії формування. Розвинене ж громадське суспільство прагне до рівних, партнерським відносинам з державою.

Взаємодія-вплив призводить до напруженості у взаєминах між суб'єктами. Вплив, якщо він є переважним видом взаємодії, дуже небезпечний, оскільки в одних (інститутах громадського суспільства) формується пасивність, пристосованість,

інфантильність, невпевненість та безпорадність; в інших (поліція) - деспотичність, агресія по відношенню до людей, навколишнього світу, почуття власної переваги. Зазначений вид часто призводить до конфліктів та конфронтації. Очевидно, що поліція в даному випадку має відмовитися від взаємодії, побудованої на придушенні, проте це нелегко створити систему з авторитарним стилем поведінки.

Індиферентно-конфронтаційний вид передбачає приховану ворожість, байдужість один до одного або однієї сторони по відношенню до другої, протиборство, протиставлення; характеризується явною розбіжністю цілей і інтересів. Незалежно від причин виникнення конфронтації завдання взаємодіючих суб'єктів якнайшвидше знайти способи переходу до інших (бажаних) видів взаємодії (співробітництва, сприяння), оскільки, враховуючи короткочасний, індиферентно-конфронтаційний характер цього виду, він може легко перетворитися на конфліктний.

Особливо слід виділити такий **вид взаємодії, як конфліктний**, оскільки він може супроводжувати всі інші види і носить, як правило, тимчасовий, проміжний характер, переходячи в залежності від умов до іншого виду взаємодії.

3. Форми взаємодіяльності поліції з суспільством.

Форми комунікації партнерства між громадськістю та поліцією, то з загальнотеоретичних позицій під формою розуміється зовнішнє вираження змісту діяльності, межі конкретних управлінських дій, що здійснюються безпосередньо суб'єктами управління. У юридичній літературі розподіляють форми на **правові (встановлені у нормативно-правових актах) та неправові**.

Взаємодія правоохоронних органів з інститутами громадянського суспільства процесуальної форми поки не отримало. Взаємодію між сторонами не можна віднести до реалізації виконавчої діяльності вона лише забезпечує безпосереднє здійснення повноважень органу, сприяє йому. У той же час, така взаємодія не може бути внутрішньо-організаційною, оскільки здійснюється з зовнішніми суб'єктами - з інститутами громадянського суспільства.

Таким чином, завдяки залученню людей (наприклад, спільне патрулювання, нагляд за територією і вчасне інформування правоохоронних органів) поліція зможе ефективніше запобігати новим правопорушенням. Як наслідок, поменшає роботи, пов'язаної із реагуванням на вчинені правопорушення і розслідуванням скоєних кримінальних правопорушень. Співпраця з активними мешканцями дозволить заручитись підтримкою громади і будувати довіру між поліцейськими та мешканцями. Вирішення проблем, які турбують громаду, сприяє формуванню позитивного іміджу поліції. Співпрацюючи з громадою, поліція має можливість підвищувати обізнаність мешканців про свою роботу (наприклад, про межі компетенції поліцейських або про альтернативні шляхи вирішення проблем). А це дозволить в подальшому зменшити навантаження на працівників поліції.

Оновлений варіант взаємодії працівників поліції з різними соціальними групами та теперішнім досвідом війни (під час якої територіальні громади, населення об'єдналися та взаємодіють з поліцією за новим напрямком) призведе до позитивних досягнень у подоланні злочинності і підвищення рівня громадської безпеки. Знизиться соціальна напруга в середовищі співробітників правоохоронних органів,

підвищиться їх задоволеність своєю працею, покращиться імідж поліції, який в даний час значно зріс, але до ідеалу не дійшов. Підвищиться рівень соціальної активності громадян, ступінь їх залученості в рішення проблем протидії кримінальним правопорушенням у мирний час. Адже у воєнний час населення показало бажання та взаємодію з правоохоронними органами, яка направлена на надання будь-якої допомоги населенню, поліції, державним органам та державі в цілому. Покращиться система цивільного контролю за правоохоронною діяльністю, необхідність розширення якого виступає обґрунтованим вимогою сучасного суспільства.

Методичні вказівки до семінарського заняття № 1

Тема № 1: «Зміст і значення поняття взаємодії як найважливішої форми взаємозв'язку в системі відносин поліції і територіальної громади. Види і форми взаємодії органів поліції і територіальних громад»

Семінарське заняття: Зміст і значення поняття взаємодії як найважливішої форми взаємозв'язку в системі відносин поліції і територіальної громади. Види і форми взаємодії органів поліції і територіальних громад

Навчальна мета заняття: Метою даного заняття є ознайомлення слухачів з сутністю та важливістю поняття "взаємодія" як ключової форми взаємозв'язку між поліцією та територіальною громадою. Студенти мають зрозуміти, як взаємодія сприяє забезпеченню громадської безпеки, підвищенню довіри громадян до правоохоронних органів та сприяє ефективному вирішенню завдань з підтримки правопорядку. У результаті заняття слухачі повинні бути здатні аналізувати особливості взаємодії поліції та громади, розрізняти види та форми цієї взаємодії, а також визнавати її ключову роль у досягненні спільних цілей і створенні безпечного та гармонійного суспільства. Кількість годин: 2 година.

Місце проведення: навчальна аудиторія

Навчальні питання:

1. Поняття та правове регулювання взаємодії як основної форми взаємозв'язку в системі відносин поліції і громади.
2. Ознаки взаємодії територіальної громади з правоохоронними органами.
3. Мета взаємодії територіальної громади з правоохоронними органами.

Методичні вказівки:

I. Обговорення навчальних питань у такій послідовності:

1. Визначення поняття «взаємодії контексті відносин між поліцією та громадою»
2. Нормативні акти, які закріплюють основні засади та зобов'язання щодо взаємодії.
3. Важливі аспекти, які характеризують успішну взаємодію між громадою та поліцією

4. Роль взаємодії у досягненні громадської безпеки та створенні сприятливого життєвого середовища

5. Результати взаємодії впливають на зниження рівня злочинності, покращення якості життя громадян та підвищення довіри до правоохоронних органів

II. Заслуховування цільових виступів слухачів із актуальних питань.

III. Підведення підсумків заняття.

Теми цільових виступів курсантів

1. Важливість взаємодії для забезпечення правопорядку та громадської безпеки.

2. Види спільних заходів та програм, які сприяють взаємодії.

3. Вплив взаємодії на попередження злочинності та вирішення проблем громади.

Література: 1-13.

Методичні вказівки до семінарського заняття № 2

Тема № 1: «Зміст і значення поняття взаємодії як найважливішої форми взаємозв'язку в системі відносин поліції і територіальної громади. Види і форми взаємодії органів поліції і територіальних громад»

Семінарське заняття: Зміст і значення поняття взаємодії як найважливішої форми взаємозв'язку в системі відносин поліції і територіальної громади. Види і форми взаємодії органів поліції і територіальних громад

Навчальна мета заняття: Ознайомити слухачів з різними видами і формами взаємодії між органами поліції і територіальними громадами, розкрити їх сутність та значення для досягнення спільних цілей щодо забезпечення громадської безпеки та правопорядку. Кількість годин: 2 година.

Місце проведення: навчальна аудиторія

Навчальні питання:

1. Правоохоронна функція держави, як інструмент взаємодії органів поліції і територіальних громад
2. Види взаємодії як основної форми взаємозв'язку в системі відносин поліції і громади
3. Форми взаємодіяльності поліції з суспільством

Методичні вказівки:

I. Обговорення навчальних питань у такій послідовності:

1. Основні цілі та завдання правоохоронної функції держави.

2. Основні види взаємодії існують між органами поліції та територіальними громадами.

3. Спільні проекти та програми, які можуть сприяти зміцненню взаємодії між поліцією та громадою.

4. Форми взаємодіяльності поліції з суспільством

5. Як форми громадської участі можуть сприяти підвищенню довіри до поліції та впливати на ефективність її роботи?

II. Заслуховування цільових виступів слухачів із актуальних питань.

III. Підведення підсумків заняття.

Теми цільових виступів курсантів

1. Роль та значення правоохоронної функції держави у взаємодії органів поліції та територіальних громад.

2. Види взаємодії між поліцією та територіальними громадами: аналіз та особливості.

3. "Роль громадської участі у підвищенні довіри до поліції та оптимізації її роботи.

Література: 1-13.

Тема № 2: ВЗАЄМОДІЯ ПОЛІЦІЇ ТА ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД ЯК УЗГОДЖЕНА СПІЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ ІЗ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВОПОРЯДКУ.

План лекції:

1. Зміст поняття «партнерство», «соціальне партнерство». Реалізація партнерства між поліцією та громадою в Україні під час дії режиму воєнного стану.

2. Методи дослідження правових засад взаємодії органів поліції і територіальних громад в охороні правопорядку

3. Принципи взаємодії органів поліції та територіальних громад в охороні правопорядку

Література:

Нормативна:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – С. 141.

2. Закон України «Про Національну поліцію». Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 40-41, ст.379.

3. Закон України «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону». (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2000, № 40, ст.338).

4. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні». Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1997, № 24, ст.170.

5. Закон України «Про місцеві державні адміністрації». Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1999, № 20-21, ст.190.

6. Закон України «Про особливості забезпечення громадського порядку та громадської безпеки у зв'язку з підготовкою та проведенням футбольних матчів». (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2012, № 9, ст.64).
7. Закон України «Про внесення змін до законів України "Про Національну поліцію" та "Про Дисциплінарний статут Національної поліції України" з метою оптимізації діяльності поліції, у тому числі під час дії воєнного стану». URS: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2123-20#Text>.
8. Закон України «Про національну безпеку України». (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2018, № 31, ст.241).
9. Закон України «Про військово-цивільні адміністрації». (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 13, ст.87).
10. Закон України «Про основи національного спротиву». (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2021, № 41, ст.339).
11. Закон України «Про правовий режим воєнного стану». (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 28, ст.250).
12. Закон України «Про військову службу правопорядку у Збройних Силах України». (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2002, № 32, ст.225).
13. Закон України «Про громадські об'єднання». (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2013, № 1, ст.1).

і. Основна (навчальна та наукова література):

14. Байдюк І.І. Методи взаємодії державної прикордонної служби України з іншими правоохоронними органами. Серія ПРАВО. Випуск 66, Науковий вісник Ужгородського Національного Університету, 2021.
15. Ковалів Мирослав Володимирович. ВЗАЄМОДІЯ ПОЛІЦІЇ ТА ІНСТИТУТІВ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА. Соціально-правові студії. 2021. Випуск 2 (12). С. 79-85.
16. Беспалова О.І. Особливості участі інституцій громадянського суспільства у процесі реалізації правоохоронної функції держави. URS: <file:///C:/Users/User/Downloads/Gz6Ku3nqR3WaKNIzd37R-kfilnhnmbeX.pdf>
17. Беспалова О.І. ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ОРГАНАМИ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ. Підприємство, господарство і право. Адміністративне право і процес. № 9/2017.
18. Валушко О.М. Взаємодія Національної поліції України з населенням: теоретичний аналіз. Юридичний науковий електронний журнал. 2020. № 9. С. 206–209.
19. Долинний А. Адміністративно-правове забезпечення Національною поліцією України публічної безпеки й порядку під час проведення масових заходів : дисертація ... канд. юрид. наук, спец. : 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право /наук. керівник О. Музичук. Київ : Відкритий міжн. ун-т розвитку людини «Україна», 2017. 198 с.
20. Медведенко С. В. Адміністративно-правові основи взаємодії Національної поліції України з громадськістю в правоохоронній діяльності : дис.

... д-ра філософії : 081 / Одеський державний університет внутрішніх справ. Одеса, 2020. – 283 с.

21. Новіченко А. ПАРТНЕРСТВО МІЖ ГРОМАДСЬКІСТЮ ТА ПОЛІЦІЄЮ ЯК ПРИНЦИП СОЦІОКУЛЬТУРНОГО РЕФОРМУВАННЯ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ. Теорія, історія держави і права, конституційне право. Право.ua № 3, 2021.

22. Завальний М. Сутність та завдання взаємодії Національної поліції з органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування щодо забезпечення публічної безпеки та порядку. Науковий вісник публічного та приватного права. Випуск 3. Т. 1. 2018. С. 146–150.

Текст лекції

1. Зміст поняття «партнерство», «соціальне партнерство». Реалізація партнерства між поліцією та громадою в Україні під час дії режиму воєнного стану.

Розвиток України на сучасному етапі зокрема, в умовах воєнного стану, вплинув не тільки на економіку, політику, соціальні відносини у суспільстві, а перш за все на правову основу, в тому числі і на партнерські взаємовідносини між суспільством та державними органами в аспекті виконання правоохоронної функції. У ст. 5 Закону України «Про Національну поліцію» зазначено, що поліція взаємодіє з органами правопорядку та іншими органами державної влади, а також органами місцевого самоврядування відповідно до закону та інших нормативно-правових актів. Крім того, ст. 11 цього ж Закону закріплює положення про те, що діяльність поліції здійснюється в тісній співпраці та взаємодії з населенням, територіальними громадами та громадськими об'єднаннями на засадах партнерства і спрямована на задоволення їхніх потреб. Таким чином, законодавець у нормативно-правових нормах вбачає взаємовідносини між поліцією, територіальною громадою, населенням, як спільну діяльність направлену на підвищення рівня протидії кримінальним правопорушенням та забезпечення охорони правопорядку.

Основним завданням встановлення партнерських відносин поліції і суспільства, за яких всі поліцейські структури, всі державні структури і населення активно співпрацюють у вирішенні територіальних проблем, є умова, коли поліцейська робота з громадянами за місцем проживання зосереджена на зміні методів своєї діяльності з метою досягнення спільних з громадою цілей.

Після повномасштабного збройного нападу Російської Федерації на Україну Верховна Рада України ухвалила Закон «Про внесення змін до законів України «Про Національну поліцію» та «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» з метою оптимізації діяльності поліції, у тому числі під час дії режиму воєнного стану».

З прийняттям змін та доповнень до законодавства України у працівників правоохоронних органів виникли нові завдання щодо охорони правопорядку під час військових дій, зокрема, допомога в евакуації населення у більш безпечне місце,

гуманітарна, волонтерська, благодійна допомога, розшук безвісно зниклих в умовах війни, допомога біженцям, переселенцям, робота у деокупованих населених пунктах, боротьба з мародерами, виявлення та вилучення зброї і боєприпасів, що знаходяться у незаконному користуванні тощо. Так само взаємодіють працівники поліції з населенням і в тих населених пунктах, які не були в окупації. Наприклад, відділ поліції під час воєнного стану – це так би мовити «пункти незламності». Тобто, ворог і сьогодні застосовує зброю (ракети, безпілотники тощо) по критичній інфраструктурі, по цивільним та виробничим будівлям. Від пошкоджень внаслідок ракетних ударів на окремих територіях України значний час відсутнє електропостачання, а в деяких населених пунктах від цього відсутнє і водопостачання, відсутність мобільного зв'язку тощо. У відділках Національної поліції застосовують генератори за допомогою яких громадяни у будь-який час можуть звернутися та зарядити свої мобільні телефони, нагріти воду (їжу), обігрітись тощо.

Розвиток сучасних тенденцій громадянської активності, ускладнення і зміна соціального середовища, в тому числі і в тій її частині, яку генерує девіантна поведінка, супроводжується зростаючими вимогами до змістовної діяльності правоохоронних органів, змушує їх адаптуватися. У зв'язку з цим актуальною є активізація, розширення, перехід на новий рівень взаємодії органів поліції з інститутами громадянського суспільства. Розвиток таких тенденцій породжує переосмислення існуючих форм взаємодії, однією з яких, є соціальне партнерство.

Партнерство (від лат. part - частина) - один з підходів до переговорів, заснований на рівноправних взаєминах і реалізується шляхом спільного аналізу проблеми і знаходження рішення, які задовольняє всі сторони.

«Соціальне партнерство» характеризує широкий спектр активних соціальних взаємодій, спрямованих на задоволення деяких загальних інтересів і потреб за умови відмови від конфронтації (протиборства) і обрання соціальними суб'єктами стратегії досягнення оптимального компромісу та вироблення взаємовигідного угоди.

Інакше кажучи, партнерство між поліцією та громадськістю сприяє перетворенню суспільства, що має здійснюватися мирним шляхом і на основі співпраці з правоохоронними органами, яке має на меті підвищення рівня протидії кримінальним правопорушенням та забезпечення охорони правопорядку. А отже, як пріоритетні, постають питання якості та безпеки життя, самореалізації індивіда, формуються нові критерії соціального благополуччя. Зміни, що відбуваються породжують розвиток соціально-орієнтованої діяльності держави. Акцент зміщується в бік надання послуг населенню, задоволеності громадян і тих факторів, які безпосередньо відображають потреби суспільства. На зміну домінуючих взаємин держави над суспільством, приходить концепція соціального партнерства.

В основу партнерської моделі взаємовідносин суб'єктів здійснення правоохоронної функції держави - поліції та інститутів громадянського суспільства належить довіра громадян до державних органів. Довіра є головним критерієм для всебічної реалізації партнерства між вище зазначеними суб'єктами, при чому вона повинна бути взаємна один до одного, що закріплено в **ч. 3 ст. 11 Закону України «Про Національну поліцію»**: рівень довіри населення до поліції є основним критерієм оцінки ефективності діяльності органів і підрозділів поліції.

В умовах воєнного стану, на підставі ст. 1 Закону України «Про військово-цивільні адміністрації» утворюються та діють військово-цивільні адміністрації, які виконують повноваження місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування у випадках, встановлених цим Законом, в районі відсічі збройної агресії Російської Федерації, зокрема в районі проведення антитерористичної операції. Під час війни на всій території України створені та діють добровольчі формування Сил територіальної оборони Збройних Сил України. Окрім цього, громада, громадські об'єднання у взаємодії з поліцією в умовах воєнного стану займаються наданням гуманітарної, волонтерської, благодійної допомоги, допомоги під час евакуації біженців у більш безпечне місце, виявлення та притягнення до кримінальної відповідальності колаборантів та зрадників, допомогою Збройними Силами України (збирання коштів на придбання потреб ЗСУ, територіальної оборони) тощо.

Взаємодія поліції здійснюється не тільки з населенням, але і з об'єднаннями громадян, діяльність яких спрямована на охорону громадського порядку і забезпечення публічної безпеки. Законодавством України дозволена діяльність охоронних організацій, як суб'єктів господарювання, які також вносять свій вагомий внесок в охорону правопорядку. Спільна діяльність поліції з цими організаціями здійснюється в багатьох напрямках: безпосередній охороні об'єктів з матеріальними цінностями, допомозі офіцерам поліції територіальних громад у здійсненні їх діяльності (спостереження за особами, які перебувають на обліку, оперативне реагування на події), інформування поліції про скоєні кримінальні правопорушення і надання необхідної інформації, надання допомоги в організації протидії в разі нападу на об'єкти, що охороняються. Особливу роль у взаємодії поліції і населення відіграють засоби масової інформації (ЗМІ). В сучасних умовах зростає роль взаємодії правоохоронних органів із ЗМІ, які не тільки відображають громадську думку про діяльність поліції, стан охорони і безпеки, а й в значній мірі формують цю громадську думку і правосвідомість громадян.

2. Методи дослідження правових засад взаємодії органів поліції і територіальних громад в охороні правопорядку.

З загальнотеоретичних позицій **під методом розуміють** певний спосіб дослідження якоїсь проблеми чи завдання, тобто метод являє собою систему правил, принципів і прийомів підходу до вивчення явищ і закономірностей розвитку природи, суспільства і мислення або практичної перетворюючої діяльності людини.

Під методом розуміють спосіб та засіб досягнення поставленої мети. Відповідно до цього, методами є способи та прийоми безпосереднього та цілеспрямованого впливу органів (посадових осіб) на підставі закріпленої за ними компетенції та в установлених межах для юридичних та фізичних осіб.

Взаємодія між суб'єктами завжди супроводжується здійсненням певної діяльності та виконанням функцій для досягнення **конкретної мети**. Таким чином, **під методами діяльності**, можна розуміти, виражені в певній правовій формі комплекси однорідних способів владного впливу державних органів на поведінку суб'єктів

суспільних відносин з метою забезпечення нормативного та індивідуального правового врегулювання, охорони і захисту відповідних суспільних відносин.

Вибір методів регулювання діяльності учасників публічно-правових відносин (партнерство між правоохоронними органами та територіальною громадою – це відносини, що носить публічно-правовий характер), залежить від їх місця і ролі в організації управління соціальної дійсності, цілей і завдань, які перед ними стоять, режиму, що діє на території держави (мирний, воєнний), а також від правомірності чи протиправності їх поведінки.

У науковій та навчальній літературі наводяться різноманітні класифікації методів діяльності. Під час впровадження у «життя» суспільства та держави, національне законодавство нових підходів партнерських взаємовідносин між поліцією та громадськістю, які спрямовані на підвищення рівня протидії кримінальним правопорушенням та забезпеченню охорони правопорядку необхідним є застосування **наступних методів, таких як: історико-правовий, порівняльно-правовий, історико-динамічний, статистичний, системний, формально-юридичний (нормативно-догматичний), метод правового моделювання, метод правового прогнозування.**

3. Принципи взаємодії органів поліції та територіальних громад в охороні правопорядку.

Поліція і громадянське суспільство, перебуваючи у постійній взаємодії, активно впливають один на одного, здійснюючи певні цілі, використовуючи різні принципи, типи і форми співробітництва.

Взаємодія поліції та громадських формувань щодо поставлених завдань, які дещо розширились у правоохоронних органів у зв'язку з повномасштабним збройним нападом окупантів, повинна ґрунтуватися на дотриманні деяких основоположних принципів незалежно від дії режиму військового стану, що введено на території держави. При цьому визначаються цілі та завдання, характер та види заходів, коло суб'єктів і об'єктів діяльності у зазначеній сфері.

Принципи - це основні засади, вихідні ідеї, положення, що відображають зміст права, його сутність і призначення в суспільстві, визначають спрямованість правового регулювання. Вони (принципи) поширюються на діяльність усіх суб'єктів права, служать основним орієнтиром усієї правотворчої, правозастосовної і правоохоронної діяльності державних органів.

Принципи - це вироблені практикою, закріплені або відображені в спеціальних нормативно - правових актах керівні положення, відповідно до яких здійснюється взаємодія правоохоронних органів з громадськістю правоохоронної спрямованості в сфері попередження протиправної поведінки та забезпечення охорони правопорядку.

Принципи організації та діяльності державного апарату – це ідеї вищого порядку, відповідно до яких створюється та проводиться діяльність державних органів. Він поділяє принципи на дві великі групи – загальні та спеціальні. Загальні принципи є основоположними для всіх державних органів та державного апарату

загалом. Спеціальні принципи притаманні лише певним державним органам залежно від роду їх діяльності.

Принципами державної служби є основоположні ідеї та настанови, які визначають основні напрями реалізації завдань, цілей і функцій державної служби, її організацію і функціонування, правовий статус державних службовців.

Спеціальними принципами, на яких ґрунтується діяльність державної служби в Україні, є такі: професіоналізм, патріотизм, доброчесність, ефективність, забезпечення рівного доступу до державної служби, політична неупередженість, прозорість, стабільність.

Взаємовідносини між правоохоронними органами та територіальною громадою також повинні будуватись на принципах, у відповідності та в межах яких має здійснюватися взаємодія. Складність і багатогранність відносин поліції та інститутів громадянського суспільства врегульовуються різними принципами їх взаємодії. При визначенні та формулюванні принципів важливо враховувати дві особливості: 1) принципи, які представляють цінність і практичний інтерес лише в тому випадку, якщо вони реально включені у процес взаємодії; 2) ступінь включення принципів в даний процес залежить від того, наскільки вдало на їх основі він функціонує.

Принципи партнерства між поліцією та суспільством можна розділити **на загальні та спеціальні**. До загальних відносяться: верховенство права, дотримання прав та свобод, законність, відкритість та прозорість, політична нейтральність, взаємодія з населенням на засадах партнерства, безперервність.

Доцільно зазначити, що принципи взаємодії поліції з громадськістю ґрунтуються на принципах діяльності поліції, слідуючи цій логіці, **спеціальними принципами** ефективної організації взаємодії поліції та інститутів громадянського суспільства можна вважати: доцільність, патріотизм, раціональність і ефективність взаємодії, узгодженість дій, ділове співробітництво, принцип майбутнього, наявність єдиної інформаційної бази і єдиного центру управління, забезпечення взаємної зацікавленості взаємодіючих суб'єктів, забезпечення контролю за процесом взаємодії (визначення порядку та форми контролю).

Методичні вказівки до семінарського заняття № 1

Тема № 2: «Взаємодія поліції та територіальних громад як узгоджена спільна діяльність із забезпеченням правопорядку»

Семінарське заняття: Взаємодія поліції та територіальних громад як узгоджена спільна діяльність із забезпеченням правопорядку.

Навчальна мета заняття: Полягає у навчанні студентів аналізувати та оцінювати різні аспекти взаємодії поліції та територіальних громад, зокрема розуміти роль громадськості у вдосконаленні роботи правоохоронних органів та визначати можливості покращення цієї взаємодії для забезпечення більш ефективної діяльності поліції та безпеки громади. Кількість годин: 2 година.

Місце проведення: навчальна аудиторія

Навчальні питання:

1. Зміст поняття «партнерство», «соціальне партнерство».
2. Реалізація партнерства між поліцією та громадою в Україні під час дії режиму воєнного стану.
3. Роль взаємодії правоохоронних органів із ЗМІ.

Методичні вказівки:

I. Обговорення навчальних питань у такій послідовності:

1. Визначення поняття «партнерство», та «соціальне партнерство».
2. Основи партнерської моделі взаємовідносин між поліцією та громадою.
4. Роль ЗМІ у взаємодії з поліцією: важливість інформаційної відкритості.

II. Заслуховування цільових виступів слухачів із актуальних питань.

III. Підведення підсумків заняття.

Теми цільових виступів курсантів

1. Партнерська взаємодія як основа побудови сприятливих відносин між поліцією та громадою: приклади успішних практик.

2. Комунікаційні засоби взаємодії: важливість встановлення ефективних контактів між поліцією та громадою

3. ЗМІ, як невід'ємна складова у взаємодії поліції з суспільством.

Література: 1-22.

Методичні вказівки до семінарського заняття № 2

Тема № 2: «Взаємодія поліції та територіальних громад як узгоджена спільна діяльність із забезпеченням правопорядку»

Семінарське заняття: Взаємодія поліції та територіальних громад як узгоджена спільна діяльність із забезпеченням правопорядку.

Навчальна мета заняття: Поглибити розуміння методів дослідження правових засад взаємодії органів поліції і територіальних громад у сфері охорони правопорядку та проаналізувати основні принципи, які лежать в основі цієї взаємодії.

Кількість годин: 2 година.

Місце проведення: навчальна аудиторія

Навчальні питання:

1. Методи дослідження правових засад взаємодії органів поліції і територіальних громад в охороні правопорядку.
2. Принципи взаємодії органів поліції та територіальних громад в охороні правопорядку.

Методичні вказівки:

I. Обговорення навчальних питань у такій послідовності:

1. Визначення поняття «метод».

2. Основні методи дослідження правових засад взаємодії органів поліції та територіальних громад.

3. Поняття принципів організації та діяльності державного апарату.

4. Поняття принципів державної служби.

5. Спеціальні принципи, на яких ґрунтується діяльність державної служби.

II. Заслуховування цільових виступів слухачів із актуальних питань.

III. Підведення підсумків заняття.

Теми цільових виступів курсантів

1. Аналіз методів дослідження правових засад взаємодії органів поліції та територіальних громад у сфері охорони правопорядку: застосування та перспективи.

2. Важливість впровадження принципів партнерства та взаємодії у роботу органів поліції та громад для забезпечення якості правопорядку

3. Принципи ефективної взаємодії між органами поліції та територіальними громадами для забезпечення правопорядку та безпеки: аналіз та практична реалізація.

Література: 1-22.

Тема № 3. Правоохоронна діяльність, орієнтована на потреби громад.

План

1. Розвиток стандартів COMMUNITY POLICING в Україні.

2. Впровадження ініціативи «Поліцейський офіцер громади».

3. Розвиток ініціативи «СУСІДСЬКА ВАРТА».

4. Використання інструментів діалогу як соціальної технології.

Текст лекції

1. Розвиток стандартів COMMUNITY POLICING в Україні.

Термін «Community policing» не має усталеного перекладу та за змістом складається з двох понять: 1) «community» – громада; 2) «policing» – правоохоронна (або поліцейська) діяльність. Найкоротше визначення – це правоохоронна діяльність, орієнтована на громаду. Більш ширшим та більш відповідним змісту, є визначення, що це правоохоронна діяльність, орієнтована на потреби місцевої громади¹. Підхід «Community policing» почав розвиватись у Великобританії у XIX сторіччі, однак свою

---

¹ Діалог поліції та громади як соціальна технологія впровадження принципів community policing у місцевій громаді : метод. рек. / О. П. Копіна, О. С. Мірошник, О. О. Сердюк ; Фонд Місц. Демократії ; Лаб. мир. рішень ; Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків : [ХНУВС], 2018. – 124 с.

назву отримав у 1980-ті роки в США. Тоді професійна модель правоохоронної діяльності, що ґрунтувалась на статистичних показниках, часі реагування та технологіях, призвела до віддалення поліції від потреб громади, якій вона повинна служити. Тому на зміну традиційній професійній моделі правоохоронної діяльності, прийшла модель правоохоронної діяльності, орієнтованої на потреби місцевої громади.

Серед базових компонентів «Community policing» називають: організаційну децентралізацію; переорієнтацію патрулювання на двосторонню взаємодію з представниками громади; орієнтацію правоохоронної діяльності на наявні проблеми громади та встановлені відповідно до них пріоритети. До базових компонентів «Community policing» також відносять «видимість» поліції, її присутність на вулицях у форменому одязі, можливість мешканців громади побачити та поспілкуватись із поліцейськими. Використання підходу «Community policing» суттєво підвищує відчуття безпеки у місцевих мешканців, довіру до поліції та задоволеність її роботою.

Підхід «Community policing» побудований на принципах постійної комунікації, де: поліція та місцева громада разом відповідають за безпеку; поліція реагує на місцеві потреби й вимоги, які визначає громада; спілкування між населенням і поліцією є ефективним, а отже приносить відповідні результати; підхід до вирішення кожної з місцевих проблем є індивідуальним; співпраця спрямована на запобігання правопорушенням і створення плану запобіжної діяльності³. Таким чином, якщо узагальнити поняття «Community policing», можна відзначити, що це ціннісний підхід у щоденній роботі поліції, ядром якого виступають партнерські відносини між органами поліції та громадою.

Нормативне закріплення положень підходу «Community policing», в першу чергу, міститься в Законі України «Про Національну поліцію»². Одним із головних компонентів поліцейської реформи стало врахування громадської думки при здійсненні оцінювання роботи поліції, що закріплено у ч. 3 ст. 11 Закону. Використання даних соціологічних та кримінологічних досліджень в оцінці роботи правоохоронних органів є загальноприйнятою світовою практикою. Взаємодія поліції з органами державної влади та органами місцевого самоврядування регулюється ст. 5 Закону, згідно з якою «поліція у процесі своєї діяльності взаємодіє з органами правопорядку та іншими органами державної влади, а також органами місцевого самоврядування відповідно до закону та інших нормативно-правових актів». Розділ II Закону присвячено принципам діяльності поліції, серед яких варто виділити відкритість та прозорість (ст. 9) та взаємодію з населенням на засадах партнерства (ст. 11). Останній пункт прямо стосується реалізації засад «Community policing».

Ухвалена Стратегія розвитку системи Міністерства внутрішніх справ України до 2020 року³ передбачає роль МВС України у створенні умов розвитку безпечного

---

² Закон України «Про Національну поліцію». URS: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.

³ Розпорядження Кабінету Міністрів України Про схвалення Стратегії розвитку органів системи Міністерства внутрішніх справ на період до 2020 року. URS: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-2017-%D1%80#Text>.

середовища життєдіяльності. МВС України реформовано в орган управління в системі центральних органів виконавчої влади, який забезпечує формування державної політики в семи сферах, зокрема у сфері «надання поліцейських і адміністративних послуг». Це прямо вказує на перехід до реалізації сервісної функції поліції. Також Стратегія передбачила впровадження підходу залучення суспільства до процесу створення безпечного середовища. Це передбачає тісну співпрацю з територіальними громадами і суспільством у цілому, створення механізмів партнерства з інститутами громадянського суспільства, нетерпимість до корупції.

Варто відзначити активність держави щодо розробки концепції безпечної громади в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення – проєкту національної концепції «Безпечна громада»⁴. Створено робочу групу формування концептуальних засад та критеріїв функціонування безпекового середовища в територіальних громадах, до складу якої входять 24 фахівці з питань розвитку громад, громадської безпеки, цивільного захисту, керівники МВС та Мінрегіону, експерти неурядових організацій та асоціацій органів місцевого самоврядування. Співголовами робочої групи визначено заступника Міністра внутрішніх справ та заступника Міністра розвитку громад та територій. Напрацювання спільної робочої групи Міністерства внутрішніх справ України та Міністерства розвитку громад та територій мають стати основою для підготовки законодавчого поля із формування безпечного середовища в громадах.

Виклики повномасштабного вторгнення РФ актуалізували реалізацію положень Закону України «Про участь громадян у охороні публічного порядку і державного кордону»⁵. Як зазначили в Національній поліції України⁶, громадські формування, створені відповідно до цього Закону, співпрацюють з поліцією не тільки щодо забезпечення громадського порядку, а й у проведенні превентивних заходів щодо виявлення агентури ворога, розвідувальних груп та щодо небезпеки на територіях громад, де ведуться чи велися бойові дії. Органи місцевого самоврядування, створюючи громадські формування, за потреби можуть забезпечувати їх службовими приміщеннями, необхідним інвентарем та засобами зв'язку, паливно-мастильними матеріалами. Створення громадського формування при ОМС може відбуватися з ініціативи поліцейського офіцера громади або активних жителів громади.

2. Впровадження ініціативи «Поліцейський офіцер громади».

---

⁴ «Безпечна громада – безпечна країна»: чому концепція на часі. URS: <https://decentralization.gov.ua/en/news/15591>.

⁵ Закон України «Про участь громадян у охороні публічного порядку і державного кордону». URS: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1835-14#Text>.

⁶ Закон України «Про Національну поліцію». URS: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>.

Поліцейський офіцер громади (ПОГ)⁷ – це безпековий проєкт Національної поліції України, мета якого забезпечити кожну територіальну громаду окремим правоохоронцем, який не тільки працюватиме, а й проживатиме на ввіреній йому території, буде повноправним представником своєї громади, знатиме її проблеми і безперервно надаватиме населенню якісні поліцейські послуги. Оскільки поліцейський офіцер стане повноправним представником своєї громади (яка візьме на себе частину фінансової підтримки його роботи), то й звітуватиме він не тільки перед керівництвом, але й перед самою громадою.

Повноваження та принципи, на яких ґрунтується діяльність поліцейського офіцера громади визначені Законом України «Про Національну поліцію» та Інструкцією з організації діяльності дільничних офіцерів поліції та поліцейських офіцерів громад⁸ Базові етапи реалізації проєкту «Поліцейський офіцер громади»⁹: 1) встановлення, шляхом проведення відповідних інформаційних кампаній, співпраці з об'єднаними територіальними громадами, з метою оцінювання можливостей кожної громади з наступним підписанням меморандуму; 2) проведення відбору кандидатів на посади поліцейських офіцерів громади серед діючих працівників поліції (перевага надається дільничним офіцерам поліції); 3) навчання відібраних кандидатів на курсах підготовки за спеціально розробленою програмою тривалістю до 2,5 місяців із залученням іноземних експертів; 4) організація несення служби поліцейськими офіцерами громади, під час чого відбувається спочатку його знайомство з громадою, планування безпосередньої роботи щодо реалізації спільних проєктів з об'єднаною територіальною громадою, звітування перед нею; 5) здійснення контрольних заходів (регулярне оцінювання ефективності) з боку Національної поліції та вивчення громадської думки міжнародними експертами.

Для ефективної роботи поліцейських офіцерів громад були відкриті поліцейські станції – службові приміщення, що надаються поліцейському офіцеру громади для виконання покладених завдань в межах поліцейської дільниці. Поліцейська станція може також знаходитися в центрі безпеки. Приміщення поліцейської станції або центру безпеки будують або пристосовують існуючі будівлі під їх функції і створюють належні умови для роботи органи місцевої державної влади чи місцевого самоврядування (сільської, селищної, міської територіальної громади).

Важливо відмітити, що поліцейські офіцери громад активно долучились до роботи з вразливими категоріями людей, що особливо актуально в умовах війни. В першу чергу, це торкається напрямку протидії домашньому насильству. За інформацією поліцейських, найбільший сплеск правопорушень цієї категорії реєструється у святкові дні, коли громадяни під дією алкоголю не контролюють свою поведінку, через що побутова сварка переростає у бійку і може мати адміністративні

---

⁷Поліцейський офіцер громади. URS: <https://www.npu.gov.ua/diyalnist/reforma-policiyi/policejskij-oficer-gromadi>

⁸ Про затвердження Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції та поліцейських офіцерів громад. Наказ МВС № 650 від 28.07.2017. URS: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1041-17#Text>.

⁹ ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ОФІЦЕРІВ ГРОМАДИ В УКРАЇНІ. БЕЗПАЛОВА О. І. URS: https://www.univd.edu.ua/general/publishing/konf/29_05_2020/pdf/19.pdf.

та кримінальні наслідки. Так, поліцейські офіцери Балтської громади разом із соціальними працівниками відвідали за місцем мешкання громадян, які перебувають на обліках у поліції за скоєння домашнього насильства. Їх колеги з Ананьєва теж тримають під постійним контролем родини, один із членів яких перебуває на обліках за домашнє насильство. Особливу увагу при цьому поліцейські приділяють родинам із дітьми, адже вони не повинні бути свідками сварок між батьками, знущань одне з одного та отримувати психологічні травми¹⁰.

Один з основних принципів діяльності поліцейських офіцерів громад – це звітування перед місцевою громадою про свою роботу. Звіт поліцейського офіцера громаді – це періодичне (не рідше ніж двічі на рік) інформування виконавчого органу місцевого самоврядування територіальної громади про стан дотримання правопорядку на поліцейській дільниці в межах територіальної громади та вжиті заходи із запобігання правопорушенням.

3. Розвиток ініціативи «Сусідська варта».

В умовах війни та воєнного стану ефективним інструментом підвищення безпеки в громаді стали групи «сусідської варти». Такий підхід дозволяє підвищити рівень безпеки окремого мікрорайону завдяки активній позиції сусідів та налагодженій співпраці з місцевою владою та поліцією. Основний акцент у такій діяльності - розуміння того, що безпечне середовище це відповідальність не лише правоохоронних органів та місцевого самоврядування, але і самих мешканців. В Україні останній час підхід «сусідської варти» як програми взаємодії поліції і громади отримав свій розвиток, сама ж «сусідська варта» вже понад 30 років працює у багатьох країнах світу, зокрема в Канаді, Сполучених Штатах Америки, Естонії тощо¹¹.

«Сусідська правоохоронна діяльність» (neighborhood policing) описується як подальший розвиток принципів community policing¹². Ця технологія базується на залученні мешканців громади до виконання правоохоронних функцій. Головним елементом цього підходу є піший патруль, організований мешканцями громади. Зразком є поширена програма превенції «Сусідська взаємодопомога» (англ. Neighborhood Watch). Поряд із громадським патрулюванням у рамках цього підходу мешканцями громади здійснюється збір інформації про криміногенні локації та конкретні проблеми. Поліція відповідає збільшенням уваги до виявлених «гарячих точок», у яких концентруються правопорушення (англ. hotspot policing). Це здійснюється через встановлення відеоспостереження, покращення освітлення, зміну

---

¹⁰ Подільські поліцейські проводять превентивні профілактичні заходи на території обслуговування, спрямовані на протидію домашньому насильству. URS: <https://od.npu.gov.ua/news/podilski-politseiski-provodiat-preventyvni-profilaktychni-zakhody-na-terytorii-obsluhovuvannia-spryamovani-na-protydiu-domashnomu-nasyistvu>.

¹¹ БЕЗПЕКА ГРОМАДИ: ПОШУК СПІЛЬНИХ РІШЕНЬ. URS: https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/350/Bezpeka_Hromad.pdf.

¹² Діалог поліції та громади як соціальна технологія впровадження принципів community policing у місцевій громаді : метод. рек. / О. П. Копіна, О. С. Мірошник, О. О. Сердюк ; Фонд Місц. Демократії ; Лаб. мир. рішень ; Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків : [ХНУВС], 2018. – 124 с.

маршрутів патрулювання та інше. Цей підхід також базується на принципах проблемно-орієнтованої правоохоронної діяльності. Велика увага приділяється впливу на причини правопорушень через широке залучення ресурсів місцевої громади, основним серед яких є розуміння відповідальності за свою власну безпеку самих місцевих мешканців.

У Великобританії така система, фінансування якої здійснюється за рахунок місцевих органів влади, має такі елементи: рекомендації поліції громадянам щодо гарантування власної безпеки, безпеки сусідів, підвищення безпеки житла, у тому числі щодо використання замків та інших технічних засобів, маркування майна, захисту від пожежі; підготовка анкет та проведення опитування мешканців щодо виявлення слабких ланок у системі заходів майнової безпеки (листи опитування містять пункти про правила поведінки та дотримання безпеки житла); участь громадськості в роботі комісій щодо попередження злочинності; пропаганда заходів програми¹³.

Таким чином, в основі підходу «сусідської варти» лежить взаємодія громади, влади і поліції, коли мешканці разом із правоохоронцями стежать за порядком разом. «Сусідська варта» – це інструмент, який надає можливість громаді вільно спілкуватися з поліцією та спільно вирішувати проблеми безпеки. Такий проєкт запроваджений в обласних центрах і в сільських місцевостях України. Наприклад, така ініціатива започаткована в селах Віта-Поштова та Юрівка Києво-Святошинського району Київської області¹⁴. У ній беруть участь свідомі мешканці, які готові самоорганізовуватися, щоб разом дбати про свій будинок, територію, ефективно взаємодіяти один з одним та з поліцією задля комфортного та безпечного проживання у своїх громадах. Члени громад повідомляють правоохоронцям про підозрілі ситуації, вчинені злочини, ведуть діалог про попередження правопорушень тощо.

Можна виділити декілька елементів в діяльності «сусідської варти»: «безпека житла» (мешканці дбають про безпеку власного будинку/вулиці та звертають увагу на будь-які підозрілі дії), «взаємодія з поліцією» (люди постійно обмінюються інформацією з поліцією, яка в свою чергу регулярно звітує про виконану роботу), «турбота про територію» (жителі дбають про благоустрій своєї території та створюють умови, які сприяють зменшенню кількості злочинів). «Однією з переваг запровадження «сусідської варти» є те, що мешканці вулиць налагоджують контакт не лише з поліцейськими, але і між собою. Важливо те, що кожен самостійно й добровільно приймає рішення долучитись до «сусідської варти» та своїми діями не замінює роботи поліцейських. Тобто патрулювання, переслідування та затримання правопорушників – це обов'язок поліцейських, а «сусідська варта» допомагає зробити такі дії правоохоронців більш оперативними та ефективними».

---

¹³ COMMUNITY POLICING ЯК ПАРТНЕРСТВО МІЖ ПОЛІЦІЄЮ ТА ГРОМАДОЮ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД. Тетяна Сліпченко. URS: <http://appj.wunu.edu.ua/index.php/appj/article/viewFile/1395/1442>.

¹⁴ БЕЗПЕКА ГРОМАДИ: ПОШУК СПІЛЬНИХ РІШЕНЬ. URS: https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/350/Bezpeka_Hromad.pdf.

Основними сферами співпраці з відділенням поліції визначено: повідомлення про підозрілих людей та транспортні засоби в мікрорайоні, повідомлення про порушення в мікрорайоні обмежування заходів в умовах воєнного стану (комендантська година інше), повідомлення про вчинені правопорушення чи спроби їх вчинити, участь у якості понятих при здійсненні слідчо-оперативних дій, допомога в пошуку необхідних відеозаписів на приватних відеокамерах, допомога в пошуку свідків та доказів вчинених правопорушень, допомога в поширенні орієнтувань та інших повідомлень органів поліції, допомога при здійсненні заходів забезпечення публічного правопорядку та превенції в мікрорайоні.

Основними сферами співпраці з органами ДСНС визначено: повідомлення про пожежі, надзвичайні ситуації різного типу та вибухонебезпечні предмети в мікрорайоні, повідомлення про ситуації, що можуть призвести до пожежі чи надзвичайної ситуації в мікрорайоні, допомога в проведенні інформаційно-просвітницьких та навчальних заходів з безпечного поводження, допомога в проведенні профілактичних заходів, допомога в облаштуванні в мікрорайоні пунктів обігріву. Питання співпраці груп «сусідської варти» з певною міською радою – повідомлення про порушення правил благоустрою, сприяння в здійсненні заходів з благоустрою, повідомлення про неналежну роботу системи оповіщення, сприяння в обладнанні укриттів, інформування мешканців про місцезнаходження укриттів та правила їх використання, допомога в здійсненні заходів з енергетичної безпеки в мікрорайоні, допомога в облаштуванні в мікрорайоні пунктів обігріву, повідомлення про наявність житлових будинків, які покинуті їх власниками та знаходяться без догляду. Один з актуальних напрямків роботи груп «сусідської варти» – сприянням забезпечення енергетичної безпеки, роботи системи оповіщення та упорядкування укриттів. Напередодні зимового періоду, представники груп «сусідської варти» допомагають перевіряти системи опалення, електричні мережі та системи водопостачання. Також проводиться просвітницька робота з мешканцями щодо більш раціонального використання приміщень, їх утеплення, забезпечення альтернативних варіантів енергоносіїв.

4. Використання інструментів діалогу як соціальної технології.

За визначенням української експертної діалогової спільноти, «діалог» (фасилітований діалог) як процес трансформації та вирішення конфліктів – це спеціально підготовлений груповий процес, який відбувається за допомогою ведучого-фасилітатора та має на меті покращення розуміння/стосунків між учасниками або покращення розуміння/стосунків між учасниками з одночасним

прийняттям рішень щодо спільних дій або вирішення конфлікту у спосіб, що передбачає рівну можливість учасників зустрічі висловлювати власні думки¹⁵.

Діалог є інструментом, що надає можливість всім зацікавленим сторонам взяти участь у розв'язанні конфлікту/суперечки, покращенні стосунків або прийнятті рішення (на відміну від авторитарного підходу, де виключною відповідальністю наділені особи з владними повноваженнями). Важливим є залучення учасників з різноманітним досвідом та з різних груп населення, у тому числі вразливих та дискримінованих, наприклад, нацменшин, жінок, неповнолітніх, людей з політичними поглядами, які є відмінними від загальноприйнятих тощо.

Традиційно діалог найчастіше затребуваний у миротворчій практиці. Особливості діалогів в Україні – це застосування методу як для втручання у конфлікти, що виникли через збройне протистояння на сході країни, так і для супроводу структурних реформ поліції, освіти, охорони здоров'я, децентралізації. Ідея використання методу діалогу для адаптації принципів «Community policing» у громадах базується на спільних рисах базових характеристик, компонентів «Community policing» та принципів, можливостей діалогу¹⁶.

Активізація громади – «Community policing» передбачає збільшення участі громади у прийнятті рішень та відповідь поліції на конкретні проблеми місцевої громади. Діалог є майданчиком, де всі зацікавлені члени громади, ті, хто виключений із процесів офіційних обговорень, можуть брати участь у визначенні, визнанні та вирішенні проблем. Розробка планів спільних дій – правоохоронна діяльність у «Community policing» це партнерство, діяльність «разом з громадою».

Діалог це тривалий процес, серія зустрічей, націлених на створення стійких взаємовідносин, спрямованих на створення планів спільних дій із розподілом відповідальності за кожний пункт плану на учасників діалогу.

Профілактика – як і «Community policing» орієнтована на превенцію правопорушень у співпраці з місцевою громадою, так і діалог, завдяки великому обсягу отриманої від учасників інформації про проблеми, допомагає побачити не тільки наявні проблеми, а й засоби запобігання рецидивам. Пряме спілкування – діалог здатний забезпечити реалізацію компонента «видимість» поліції, а саме надає можливість мешканцям громади побачити поліцейських та поспілкуватись із ними під час спільної роботи на діалогових зустрічах. Якісні, довгострокові зміни – «орієнтація на вирішення довгострокових проблем» як ще один компонент «Community policing» відгукується можливостям діалогу, який націлений на якісні зміни, структурні перетворення, сталі результати.

Також на етапах реалізації «Community policing» діалог може бути корисним при виявленні проблем та встановленні пріоритетів. Інформацію про гострі проблеми та

---

¹⁵ СТАНДАРТИ ДІАЛОГУ: ВИЗНАЧЕННЯ І ПРИНЦИПИ. URS: http://ipcg.org.ua/upload/resursi/IMIP-dialogue--Standards-24_03_18.pdf.

¹⁶ Діалог поліції та громади як соціальна технологія впровадження принципів community policing у місцевій громаді : метод. рек. / О. П. Копіна, О. С. Мірошник, О. О. Сердюк ; Фонд Місц. Демократії ; Лаб. мир. рішень ; Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків : [ХНУВС], 2018. – 124 с.

конфлікти у громаді надають учасники діалогових зустрічей, яких запрошу - ють відповідно до певних критеріїв залежно від поставлених завдань. Наприклад, безпосередні учасники подій (конфліктів, спорів), представники різних професійних, соціальних груп та галузей, органів влади, громадські активісти, представ - ники певних територій (мікрорайонів, віддалених населених пунктів) та інше. Інформація, надана учасниками діалогових зустрічей, може доповню - вати дані спеціальних досліджень, а за відсутності коштів на проведення таких досліджень – якісно замінити їх. Учасники діалогової групи є експертами ситуації у громаді, здатними проранжувати проблеми за критеріями «терміновості», значущості, наявності ресурсів для вирішення (час, гроші, люди)¹⁷.

Оскільки діалог це гнучкий неформальний процес, діалогова група може збиратися в будь-який час, коли на те є потреба (ускладнення ситуації у стосунках мешканців з будь-якого питання, резонансний злочин та інше) та вносити пропозиції до Програми безпеки місцевої громади, оперативно вирішувати, які дії слід вчинити. Публічне звітування поліції за результатами виконання Програми також може проходити під час діалогової зустрічі або із запрошенням її учасників. Ще однією підставою для використання діалогу у втіленні реформи поліції є його здатність формувати довіру у стосунках учасників діалогу. Для цілей розвитку підходу «Community policing» більше використовується діалог на місцевому рівні, який відбувається всередині або між спільнотами. Діалог місцевого рівня, як правило, не призначений для вирішення великих проблем. Діалог на місцевому рівні може допомогти вирішити місцеві проблеми й поліпшити міжособистісні стосунки всередині та між спільнотами.

Серед переваг створення консультативних груп громади експерти КМЄС відзначають: покращення відносин між місцевими мешканцями та поліцією через встановлення місцевих партнерств; поліпшення комунікації та обміну інформацією для запобігання та розкриття злочинів; зміцнення довіри та покращення загальної якості життя в громаді. «Триваюча війна змінила звичний спосіб життя нашої громади. Величезний потік внутрішньо переміщених осіб, відключення електроенергії та надмірна кількість вантажівок із зерном у нашому районі змусили нас креативно підходити до вирішення проблем та працювати разом задля забезпечення безпечного середовища».

Методичні вказівки до семінарського заняття № 1

Тема № 3: «Правоохоронна діяльність, орієнтована на потреби громад»

Семінарське заняття: Правоохоронна діяльність, орієнтована на потреби громад.

Навчальна мета заняття: Розглянути та проаналізувати ключові аспекти розвитку стандартів COMMUNITY POLICING в Україні та впровадження ініціатив

"Поліцейський офіцер громади", "СУСІДСЬКА ВАРТА" та інструментів діалогу як соціальної технології для зміцнення взаємодії між поліцією та громадою у процесі забезпечення правопорядку та безпеки.

Кількість годин: 2 година.

Місце проведення: навчальна аудиторія

Навчальні питання:

- 1.Розвиток стандартів COMMUNITY POLICING в Україні.
- 2.Впровадження ініціативи «Поліцейський офіцер громади».

Методичні вказівки:

I. Обговорення навчальних питань у такій послідовності:

1. Визначення терміну «Community policing»
  2. Базові компоненти «Community policing»
  3. Нормативне закріплення положень підходу «Community policing»
  4. Визначення «Поліцейський офіцер громади» (ПОГ)
  5. Повноваження та принципи, на яких ґрунтується діяльність поліцейського офіцера громади
  6. Взаємодія поліцейського офіцера громади з вразливою категорією людей.
- II. Заслуховування цільових виступів слухачів із актуальних питань.
- III. Підведення підсумків заняття.

Теми цільових виступів курсантів

1. Community policing: поняття та сутність підходу до взаємодії поліції та громади.
2. Правове закріплення принципів Community policing: роль законодавства у розвитку партнерства.
3. Соціальна важливість взаємодії поліцейського офіцера громади з вразливими групами: приклади та вплив.
4. Значення діалогу як соціальної технології у взаємодії поліції та громади".

Література: 1-22.

Методичні вказівки до семінарського заняття № 2

Тема № 3: «Правоохоронна діяльність, орієнтована на потреби громад»

Семінарське заняття: Правоохоронна діяльність, орієнтована на потреби громад.

Навчальна мета заняття: Тема спрямована на поглиблене розуміння ролі ініціативи "СУСІДСЬКА ВАРТА" у зміцненні взаємодії між поліцією та громадою, а також на вивчення основних інструментів діалогу як соціальної технології для покращення взаєморозуміння і співпраці між цими сторонами.

Кількість годин: 2 година.

Місце проведення: навчальна аудиторія

Навчальні питання:

- 1.Розвиток ініціативи «СУСІДСЬКА ВАРТА».
- 2.Використання інструментів діалогу як соціальної технології.

I. Методичні вказівки:

I. Обговорення навчальних питань у такій послідовності:

1. Визначення поняття «Сусідська правоохоронна діяльність» (neighborhood policing).
  2. Основні етапи підходу груп «сусідської варті»
  2. Сфера співпраці групи «сусідська варта» з органами поліції.
  3. «Діалог» (фасилітований діалог), як процесу трансформації та вирішення конфліктів.
  4. «Пряме спілкування»:, як допоміжний інструмент у взаємодії.
  5. Діалог, як етап реалізації «Community policing»
- II. Заслуховування цільових виступів слухачів із актуальних питань.
- III. Підведення підсумків заняття.

Теми цільових виступів курсантів

1. Співпраця та партнерство між групами "Сусідської варті" та органами поліції: досягнення та виклики.
2. Взаємодія між групами "Сусідської варті" та органами місцевої влади: спільний вплив на забезпечення безпеки і порядку.
3. Успішні практики впровадження "Поліцейського офіцера громади" та його вплив на розвиток спільної діяльності.

Література: 1-22.

Тема № 4. Прикладні теорії злочинності в роботі поліцейського офіцера громади.

ПЛАН:

1. Поняття, значення, методики оцінки наслідків злочинності.
2. Структура та побудова класифікаційних схем наслідків злочинності.
3. Міжнародно-правовий досвід зарубіжного вивчення наслідків/ціни злочинності.
4. Види та зміст наслідків злочинності

Текст лекції

1. Поняття, значення, методики оцінки наслідків злочинності.

Питання визначення та аналізу «ціни» злочинності, розкриття змісту прямих та непрямих збитків від неї, соціальних наслідків для суспільства сьогодні – це питання ефективного захисту від злочинів завтра. Це також питання ефективності функціонування всієї правоохоронної системи, розробки економічно обґрунтованих, розумних та своєчасних заходів боротьби зі злочинними. «Ціна» злочинності має віддалені наслідки, породжує механізми тіньової економіки, віктимізації населення, недовіру громадян до правоохоронних органів, створює соціально-негативний клімат у державі. На сьогодні вона виступає могутнім ресурсом, який відображає реальний стан злочинності та її криміногенний потенціал, вимагає сучасних підходів та оцінки кримінологами, адже фактично вона ставить питання про можливість існування як самого суспільства, так і безпечного життя громадян.

Криміногенна ситуація на сьогодні не знаходить адекватного відтворення у даних кримінальної статистики, що викликано лібералізацією покарання й правозастосовної практики у цілому; неповним охопленням усього масиву протиправної поведінки; високим рівнем латентності, обумовленої не тільки правовою аномією суспільства, але й корупцією у правоохоронних та судових органах тощо.

«Ціна» наслідків злочинності в Україні практично не досліджувались, де би здійснювався аналіз наслідків злочинів, у тому числі – загальнокримінальних насильницьких деліктів. Факт відсутності універсальної методики вимірювання обсягу заподіяної шкоди, на розрахунок якої, безперечно, впливає латентність злочинності, недосконалість вітчизняної судової та відомчої статистики.

Показники «ціни» злочинності є: 1) шкода жертві; 2) шкода міжособистісним стосункам; 3) шкода злочинцеві; 4) шкода громаді. Причому саме останній соціальний вимір шкоди охоплюється сучасним каральним підходом, хоча громада виглядає чимось абстрактним і безособовим.

Сформульовані у підручниках та навчальних посібниках підходи до розуміння категорії «наслідки»/«ціна» злочинності у світлі її основних властивостей умовно можна розподілити на три різновиди: 1) традиційний. Категорія «наслідки»/«ціна» злочинності не виділяється узагалі, характеристики отримують більш загальноприйняті характеристики злочинності (стан, динаміка, структура, характер тощо); 2) постановочний. Наводиться аргументація на користь виділення вказаної категорії, проте, без якої-небудь її сутнісної характеристики та аналізу¹⁸; 3) постановочно-описовий. Наводиться аргументація на користь виділення вказаної

---

¹⁸ Курс кримінології. Особлива частина. Підручник: у 2 кн. / М. В. Корнієнко, Б. В. Романюк, І. М. Мельник та ін.; за заг. ред. О. М. Джужи. К.: Юрінком Інтер, 2015. 480 с.

категорії(як основного чи додаткового показника) та міститься її описове (переважно коротке) розуміння¹⁹.

У монографії «Злочинність в Україні: економіко-кримінологічний аналіз» (2013) підкреслюється значущість аналізу суспільних втрат, збитків від злочинності, ліквідація яких (з урахуванням раціональних витрат на протидію) сьогодні є еквівалентною підвищенню реального доходу громадян більш ніж у два рази без урахування приростів від прискорення розвитку суспільства. Ціна фактичної злочинності з урахуванням фізичної, матеріальної і моральної шкоди, заподіяваної громадянам, економіці та державі, з урахуванням витрат на охорону й охоронні пристрої, на всю кримінальну юстицію, утримання ув'язнених тощо є досить великою і, мабуть, зіставимо з бюджетом країни. Автори, характеризуючи збитки від злочинності, пропонують їх оцінювати через показники прямих (сума математичних сподівань втрат від злочинності особами, групами і суспільством в цілому) і непрямих втрат (витрат в інших суспільних системах і процесах, що впливають на рівень злочинності або на інший критерійний показник). При цьому вони стверджують, що суспільні втрати від злочинності (прямі чи непрямі), а також витрати, пов'язані зі злочинністю завжди можна привести до вартісного вираження²⁰

Два фактори, які зумовлюють незначний інтерес до вивчення проблеми «ціни злочинності» у сучасній кримінологічній науці: 1) високий ступінь складності створення методології для визначення ціни злочинності; 2) відсутність чіткого розуміння того, яка ж практична користь від розрахунків ціни злочинності у кримінологічному плані.

Знання про злочинність та її соціальні наслідки дозволять: 1) для платників податків знати реальні обсяги втрат від вчинення окремими громадянами країни кримінальних правопорушень; 2) держава, знаючи ціну вчиненого злочину, зможе адекватно планувати доходи і видатки у бюджеті країни для розробки державних та регіональних програм запобігання злочинності; 3) визначити передумови формування нової концепції кримінальноправової політики, завдання якої забезпечити належний захист наших прав і свобод.

Найперше варто з'ясувати зміст понять «наслідки», «ціна», «втрати», «затрати», «збитки», «шкода» у контексті їх взаємозв'язку із феноменом злочинності; їх співвідношення між собою та можливості подальшого використання у кримінологічному лексиконі, синонімічного чи відособленого, залежно від їхньої етимології. Словники містять такі визначення указаних понять: - «ціна». «Грошовий вираз обмінної вартості товару»²¹; «вартість товару, виражену у грошових одиницях //

---

¹⁹ Джужа О. М., Моїсєєв Є. М., Василевич В.В. Кримінологія. Спеціалізований курс лекцій зі схемами (Загальна та Особлива частини); навчальний посібник. Київ: Атіка, 2016. 368 с.

²⁰ НАСЛІДКИ ЗЛОЧИННОСТІ ЯК СКЛАДОВА ПРЕДМЕТУ КРИМІНОЛОГІЇ: СТАН НАУКОВОЇ РОЗРОБКИ ПИТАННЯ. І. Медичкий. URS: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2019/nov/19919/medickiy.pdf>.

²¹ Універсальний словник-енциклопедія / Гол. ред. ради чл.-кор. НАНУ М. Попович. К.: «Гринад», 1999. С.1478.

Плата, винагорода, грошове відшкодування за що-небудь»²² ; «вартість товару, виражена у грошових одиницях // Плата, винагорода, грошове відшкодування за що-небудь»²³ ;

- «збитки». «Матеріальні витрати; // Зло, шкода»²⁴ ; «затрата» – «втрата; // Витрати; те, що затрачено, потрату, затрачення, витрачення, видаток»²⁵ ; «матеріальні втрати; прот. прибутки.

У спеціалізованій літературі для позначення цієї сутнісної характеристики злочинності найчастіше використовується термін «ціна», який, проте, тлумачиться науковцями неоднозначно, у розумінні його як: - збитків: «обсяг і характер прямого та непрямого збитку від злочинів»²⁶; «обсяг та характер прямого, непрямого, морального збитку від вчинених злочинів. Прямий збиток – несприятливі наслідки та матеріальні втрати, безпосередньо спричинені злочином. До непрямого збитку відносяться засоби, що витрачаються державою на боротьбу зі злочинністю, утримання правоохоронних органів, а також вартісне вираження її негативних соціальних наслідків»; «величина фізичної шкоди життю та здоров'ю потерпілих, матеріальних збитків від злочинів – прямих у вигляді викрадення та знищення майна і побічних у вигляді затрат на відновлення спричиненої шкоди, на утримання правоохорони, судової системи, контрольних і охоронних організацій.

Збитки, завдані злочинністю державі, концептуально можна розподілити на сім складових частин: 1) прямі втрати, сформовані недоотриманим валовим внутрішнім продуктом; 2) прямі втрати бюджету на утримання та розширення функцій правоохоронних органів; 3) прямі втрати бюджету, пов'язані із розробкою нормативно-правової бази боротьби зі злочинністю в державі; 4) непрямі втрати бюджету, пов'язані із виконанням державою деяких функцій у соціальній сфері (захист оточуючого середовища, відновлення та рекультивация земель, лікування окремих хвороб і т.д.), які виникають внаслідок їх перекладення на «плечі держави» кримінальним та напівкримінальними структурами; 5) прямі втрати, обумовлені необхідністю виробництва технічних засобів захисту від злочинних посягань; 6) прямі втрати, обумовлені скороченням людських ресурсів; 7) морально-психологічні витрати усього суспільства.

До змісту «ціни» злочинності відноситься: 1) витрати держави, суспільства, юридичних і фізичних осіб на профілактику злочинності, тобто реалізацію спеціальних заходів захисту від очікуваних кримінальних ризиків; 2) втрати держави,

---

²² Новий тлумачний словник української мови. У 3 т. / Уклад. В. Яременко, О. Сліпушко. Вид. друге, виправ. К.: Видавництво «Аконіт», 2007. Т. 3. С.738.

²³ Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і доп.) / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. К.; Ірпінь: ВТФ «Перун». 2005. С.1588.

²⁴ Новий тлумачний словник української мови. У 3 т. / Уклад. В. Яременко, О. Сліпушко. Вид. друге, виправ. К.: Видавництво «Аконіт», 2007. Т. 2. С.740.

²⁵ Новий тлумачний словник української мови. У 3 т. / Уклад. В. Яременко, О. Сліпушко. Вид. друге, виправ. К.: Видавництво «Аконіт», 2007. Т. 1. С.730.

²⁶ Кальман О. Г., Христич І. О. Злочинність в Україні: основні тенденції. Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). 2017. №17. С.45;

суспільства, юридичних і фізичних осіб у зв'язку із вчиненням злочинів; 3) витрати на усунення наслідків від вчинених злочинів, безпосередньо пов'язані з відновленням становища, яке існувало до вчинення злочину, виплатою компенсацій, страхових відшкодувань, наданням медичної допомоги та реабілітацією потерпілих та їхніх родичів, зниженням рівня зайнятості, продуктивності праці, втратою доходів, призупиненням діяльності організації і т. д.; 4) витрати на утримання правоохоронної і судової системи, органів виконання покарання, а також усієї необхідної інфраструктури; 5) вартість кримінального судочинства, тобто витрати державних органів публічного переслідування та обвинувачення, а також суду, понесені ними у зв'язку з необхідністю розкриття та розслідування злочину, судового розгляду і вирішення кримінальної справи, розгляду процесуальних питань, які спорадично виникають у стадіях виконання вироку, а також судовонаглядового провадження та поновлення справ за нововиявленими обставинами; 6) витрати на виконання покарання і запобігання рецидиву злочинів, тобто витрати державних органів і громадських організацій, понесені ними у зв'язку з виконанням покарань, здійсненням ресоціалізації засуджених, а також реалізацією заходів, спрямованих на запобігання рецидиву злочинів (працевлаштування, адміністративний нагляд, контроль кримінальновиконавчих інспекцій та інших правоохоронних органів).

З позиції вченої, науковим категоріям «наслідки» та «ціна» злочинності слід надавати відмінного значення та, відповідно, розуміння, оскільки: 1) ці категорії різняться за змістом. Зміст соціальних наслідків злочинності становить сукупна шкода, завдана злочинністю соціальним, економічним, морально-психологічним та іншим суспільним відносинам, що виражається у сукупності причинно пов'язаних зі злочинною поведінкою прямих і непрямих, безпосередніх і опосередкованих негативних змін, а також сукупність економічних та інших затрат держави, суспільства й громадян, пов'язаних із протидією злочинності та соціальною профілактикою злочинів. «Ціна» злочинності формується шляхом обліку різних видів установлених та обчислюваних втрат від злочинів. Отже, поняття соціальні наслідки злочинності видається більш змістовним та об'ємним, включаючи в себе «ціну» злочинності; 2) «ціна» злочинності визначається виключно втратами, які можна розрахувати та визначити, затратами, встановлення яких можливе, які до того ж є причинно пов'язаними із вчиненими злочинами. До соціальних наслідків також відноситься реально виникла сукупність негативних змін. Але дані наслідки можуть бути як прямо, так і опосередковано пов'язані із злочином, як ті, що точно прораховуються, так і інші, як ті, що точно можуть бути визначені, так і інші. Важливо лише те, що їх виникнення було обумовлено злочинністю; 3) аналізовані категорії мають різне кримінологічне значення.

У розрізі предмета дослідження *під наслідками злочинності пропонується вважати абсолютну сукупність підсумкових змін, переважно негативного змісту, генерованих злочинністю для особистості, суспільства, держави (безпосередні наслідки); а також вимушену реакцію останніх щодо факту її існування та*

розвитку, втілену у затратах на організацію боротьби зі злочинністю та запобігання злочинним проявам (опосередковані наслідки).

2. Структура та побудова класифікаційних схем наслідків злочинності.

Розробка конкретних методик визначення наслідків злочинності передбачає водночас вирішення питання її системоутворюючих компонентів. Наслідки злочинності характерні своїм різноманіттям, зумовленим чисельністю суспільних відносин, благ, цінностей та інтересів, взятих під кримінально-правову охорону. Зважаючи на це, слід критично оцінювати можливості дати їх остаточний, вичерпний перелік, адже такого роду завдання апріорі видаються неможливими до реалізації. Чітко усвідомлюючи таку «перспективність», науковці все ж не повинні уникати спроб класифікації наслідків злочинності, зведення їх до відповідних цілісних систем. Адже завдяки такій класифікації появляється можливість зрозуміти їх зміст, з огляду на прояви їх суспільної небезпечності, актуальність, масштабність та тривалість їх дії, рівні прояву, їх очевидність чи прихованість від соціального контролю, прогнозування тощо.

Проблема систематизації і класифікації соціальних наслідків злочинності ускладнюється: - складністю визначення у повному обсязі всього комплексу явищ, котрі можуть і повинні бути віднесені до числа соціальних наслідків насильницької злочинності; - існуванням цілої множини різноманітних проявів спричинюваної злочинністю шкоди, оскільки у результаті злочинних насильницьких посягань негативний вплив відчувають чи не всі різновиди суспільних відносин, які навіть перерахувати складно; - неоднорідністю та неоднозначністю механізмів і характеру впливу злочинності на суспільні відносини, що зумовлюється передусім характером та спрямованістю якісно різнорідних злочинних посягань. Маються на увазі різні види злочинів, що відрізняються формою, змістом та ступенем інтенсивності злочинних дій, своїми масштабами, тривалістю тощо.

Деякі автори розрізняючи у структурі «ціни» злочинності прямі та непрямі втрати, відносить до перших, пов'язаних зі злочинністю: втрати, які безпосередньо пов'язані з кримінальною діяльністю; компенсації жертвам злочинів; втрати осіб, які вчиняють кримінально карані діяння. Непрямі втрати від злочинності включають у собі: витрати, державних та самоврядних правоохоронних установ, які у рамках своєї компетенції забезпечують боротьбу зі злочинністю та антисуспільними проявами; засоби і технології, які використовують фізичні та юридичні особи щодо запобігання злочинних проявів; страхові витрати, пов'язані із страхуванням різноманітних

об'єктів та виплатами у випадку злочинних посягань на них. Крім того, дослідник наголошує на необхідності вирізняти показники, пов'язані зі злочинністю, підрахунок яких видається вкрай складним. До даної групи показників слід віднести: матеріальні, фінансові та інші ресурси, отримані у результаті злочинної діяльності; легітимні матеріальні, фінансові та інші доходи, отримані з використанням ресурсів, здобутих злочинним шляхом; у результаті злочинної діяльності не отримані легітимні доходи; страх від злочинності, який обумовлює соціальну напругу, соціально-психологічні та ускладнення медичного характеру²⁷

Автори монографічного дослідження «Ціна злочинності (методологія її визначення)» пропонують визначати структуру ціни злочинності, виходячи із часових параметрів, що характеризують поступові етапи кримінологічної діяльності: а) прогнозування злочинності, б) профілактика злочинності, в) виявлення та припинення конкретних злочинів, г) реалізація кримінальної відповідальності за конкретні злочини, а також часткове або повне відновлення порушених суспільних відносин. З огляду на запропонований критерій, науковцями виділяється три компоненти ціни злочинності (визнаючи при цьому умовність поділу. – І. М.):

1) затрати потенційних жертв, суспільства та держави, пов'язані із очікуванням злочинності (затрати на охоронні системи, сигналізацію чи інші заходи особистої безпеки; переїзд у більш безпечний район для подальшого проживання; профілактичні програми (заходи), спрямовані на запобігання злочинам та мінімізацію причин, які продукують злочинність);

2) реальна шкода, спричинювана конкретними злочинами їх жертвам, суспільству, державі (майнова шкода, яка не може бути компенсована за рахунок страхових виплат; майнова шкода, яка компенсується за рахунок страхових виплат); втрачений час – відсутність потерпілого на робочому місці внаслідок втрати працездатності; час, витрачений потерпілим на участь у слідчих діях/судових засіданнях; витрати на відновлення фізичного і психічного здоров'я; біль та страждання, які переживає жертва через зниження «якості» життя (інвалідність особи, понівечення обличчя тощо);

3) затрати, зв'язані із реакцією суспільства, держави на факт вчинення конкретних злочинів (затрати на утримання правоохоронних органів, зв'язані із виявленням та розкриттям злочину; затрати, зв'язані із розглядом кримінальної справи у суді; затрати, зв'язані з виконанням кримінального покарання та інших заходів кримінально-правового впливу; затрати, зумовлені здійсненням адміністративного нагляду та соціальною адаптацією звільнених з місць позбавлення волі осіб; компенсаційні виплати потерпілим.

---

²⁷ Вилкс А. Я. Цена преступности как уголовно политическая и криминологическая категория. Актуальні проблеми кримінального права, процесу та криміналістики: матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої XX-річчю Національної академії правових наук України (м. Одеса, 1 листопада 2013 р.). Одеса : Фенікс 2015. С.19-20.

«Ціна» злочинності дає уявлення про обсяг і характер прямого і непрямого збитку, який завдає злочинність суспільству. Прямий збиток майнового (матеріального) характеру обчислюється у грошовому еквіваленті. Сюди належать кількість летальних наслідків, настання інвалідності потерпілих, виплати їм за лікарняними листками, додаткові витрати на їх лікування, страхові виплати, проведення психологічної реабілітації. До непрямого збитку від злочинності належать кошти, що витрачаються державою на боротьбу зі злочинністю, і вартісний вираз її негативних соціальних наслідків (дезорганізація сім'ї, зниження продуктивності праці, додаткове навантаження на інститути соціалізації і ресоціалізації, погіршення демографічної та екологічної (у разі вчинення екологічних правопорушень) ситуації, зростання захворюваності населення тощо), утримання правоохоронної системи, різноманітних охоронних, фіскально-ревізійних структур, витрати на навчання і підвищення кваліфікації співробітників правоохоронних органів, витрати на наукові розробки (дослідження), вартість захисних систем, матеріальні витрати, пов'язані із розслідуванням і розглядом кримінальних справ²⁸.

Класифікуючи наслідки за змістом (характером), науковці виділяють: моральні, психологічні, фізичні, матеріальні (економічні), політичні, військові, технічні (В. В. Лунєєв); фізичні, психічні, моральні, інформаційні, економічні, екологічні, політичні, організаційні та ін. (Р. А. Сабітов). Залежно від зв'язку із злочинною діяльністю кримінальні наслідки можуть бути: ближні та віддалені, безпосередні та опосередковані, прямі та побічні, закріплені у складах злочинів та ні.

Досліджуючи соціальні наслідки насильницької злочинності, у їх сукупності допускають виокремлення: 1) прямих і непрямих або безпосередніх і опосередкованих; 2) основних і побічних; 3) одномоментних і триваючих; 4) обчислюваних та ні у грошовому еквіваленті; 5) ближніх і віддалених; коротко- і довготермінових наслідків, а також 6) включених до складу злочинів і не включених, відповідно, тих, які мають кримінально-правове чи винятково кримінологічне значення.

3. Міжнародно-правовий досвід зарубіжного вивчення наслідків/ціни злочинності.

Безперечно, проблема наслідків злочинності є актуальною не тільки для України, а й для будь-якого державного утворення, особливо якщо враховувати сучасні глобалізаційні процеси.

Глобальність і всеосяжний характер проблеми наслідків злочинності перебувають у фокусі уваги міжнародної спільноти, на що вказують відповідні

---

²⁸ Даньшин И. Н. Общетеоретические проблемы криминологии: Монография. Х.: Прапор, 2005. С.25; Сметаніна Н. В. До питання визначення «ціни» злочинності у сучасному суспільстві. Часопис Київського університету права. 2012. №4. С.327; Голіна В. В. «Ціна» злочинності: що ми про неї знаємо? / В. В. Голіна, Н. В. Сметаніна. Голос України. 2015. № 127 (12 липня). С.10.

висновки та рекомендації. Уперше тема наслідків злочинності (у більш комплексному, а не фрагментарному вигляді) була розглянута учасниками П'ятого Конгресу ООН по запобіганню злочинності та поведженню з правопорушниками (Женева, 1-12 вересня 1975 р.). Вивчення матеріалів Доповіді дає можливість сформулювати такі найбільш важливі досягнення у цій площині. Актуалізація питання наслідків злочинності у контексті подальших досліджень та планування. Пов'язані зі злочинністю затрати можуть бути оцінені у зв'язку із втратами та збитками, спричиненими окремим особам та суспільству, із суспільними витратами у запобіганні злочинності та боротьбі з нею і у зв'язку із зростанням стурбованості населення розповсюдженням та збільшенням кількості випадків насильства і злочинів проти власності²⁹.

Фактично відбулася констатація незаперечного факту, що злочинність слід перспективно розглядати у світлі її економічних та соціальних наслідків. Такий підхід може не тільки революціонізувати шляхи запобігання та боротьби з нею, але й сприяти усвідомленню суспільством, що злочинність вимагає комплексного підходу до вирішення питань та реалізації програм, пов'язаних із національною економічною та соціальною стратегією розвитку. Категоризація компонентів ціни злочинності. Майбутня робота з аналізу витрат та вигод стосовно політики та програм у сфері протидії злочинності має бути сконцентрована на двох основних аспектах: класифікації джерел витрат та вигоди від злочинності й визначення взаємовідносин між економічними та неекономічними заходами цінності. Щодо першого аспекту у п.139 робочого документу П'ятого конгресу ООН по запобіганню злочинності та поведженню із правопорушниками, спеціально обумовлювалось, що «аналізовані затрати та вигода повинні включати витрати системи кримінального судочинства у запобіганні злочинності та боротьбі з нею; суспільні втрати від злочинності, включаючи як економічні, так і неекономічні збитки, шкоду свободі або правосуддю у результаті активних дій проти злочинності; вигоду від зменшення злочинності за рахунок прямого скорочення втрат; вигоду та затрати зменшення злочинності у сферах соціальних показників, окрім суспільної безпеки; та вигоду зниження злочинності за допомоги соціальних заходів, не спрямованих безпосередньо на боротьбу зі злочинністю»³⁰.

---

²⁹ Конгрессы ООН по предупреждению преступности и уголовному правосудию : [сб. материалов] : в 3 кн. / Нац. акад. правовых наук Украины ; НИИ изуч. пробл. преступности им. акад. В. В. Сташиса ; кол. сост. : В. В. Голина, М. Г. Колодяжный под общ. ред. В. В. Голины. К. : Ред. журн. «Право Украины» ; Х. : Право, 2013. (Науч. сб. «Академічні правові дослідження». Прил. к юрид. журн. «Право Украины» ; вып. 22). Кн. 1. 2013. С.161.

³⁰ Цена преступности (методология ее определения): монография / под ред. проф. Н. А. Лопашенко. М.: Юрлитинформ, 2014. С.20.

Розгорнутий аналіз наслідків злочинності та заходів боротьби з нею. Першочергова увага була приділена економічним наслідкам, що є зрозумілим, адже їх обрахунок видається найбільш можливим та максимально наближеним до реальності. Боротьба зі злочинністю поглинає значні ресурси, на долю яких припадає від 2 до 16 відсотків оперативних урядових бюджетів. Пов'язані зі злочинністю витрати включають у собі прямі фінансові втрати у тому, що стосується жертв злочинів проти власності та особи, витрати із запобігання злочинності і заходах безпеки у громадських закладах та приватних підприємствах і житлових приміщеннях, витрати у страхуванні і втрати у заробітній платні ув'язнених правопорушників та непрацездатних жертв і тягар соціального забезпечення, обумовлений необхідністю надання допомоги сім'ям ув'язнених та жертв³¹.

Конгрес зауважує, що традиційно із основних видів соціально шкідливих діянь найбільшу увагу приділено насильству, крадіжкам, поставці товарів та послуг на незаконні ринки. Однак саме спричинення шкоди шляхом розтрати національних ресурсів та шкоди навколишньому середовищу і корупція тягнуть за собою, як правило, найбільш серйозні наслідки як у економічному, так і в неекономічному плані.

Сполучені Штати Америки. У 1996 р. втрати від злочинності обійшлися у 450 млрд. доларів (з них 426 млрд. – втрати від насильницьких злочинів). Для порівняння, у тому ж році бюджет Пентагону становив майже половину фінансових втрат від злочинності (250 млрд. доларів)³².

Англія та Уельс. Загальна ціна злочинності в Англії та Уельсі 1999/2000 року становила 60 млрд. фунтів, із них 31% – вартість викраденої або пошкодженої власності (включаючи економічні злочини), 30% – грошовий вираз моральної та фізичної шкоди, завданої жертвам, 19% – витрати на систему кримінального правосуддя, 8% – витрати на забезпечення безпеки; 1% – на страхування; 5% – упущена вигода за час непрацездатності та відновлення здоров'я жертв; 2% – витрати жертв насильницьких злочинів на медичну допомогу³³.

Франція. Щорічні збитки від злочинності у Франції дорівнюють 150 млрд. євро, що складає 7,5% ВВП країни. З цієї суми 80 мільярдів євро – це оцінена вартість актів фізичної та сексуальної агресії, крадіжок, вандалізму, шахрайства, а також вартість заходів безпеки, що здійснюються у приватному порядку.

---

³¹ Конгрессы ООН по предупреждению преступности и уголовному правосудию : [сб. материалов] : в 3 кн. / Нац. акад. правовых наук Украины ; НИИ изуч. пробл. преступности им. акад. В. В. Сташиса ; кол. сост. : В. В. Голина, М. Г. Колодяжный ; под общ. ред. В. В. Голины. К. : Ред. журн. «Право Украины» ; Х. : Право, 2013.

³² Вилкс А. Я. Цена преступности как уголовно политическая и криминологическая категория. Актуальні проблеми кримінального права, процесу та криміналістики: матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої XX-річчю Національної академії правових наук України (м. Одеса, 1 листопада 2013 р.). Одеса : Фенікс 2013. С.20.

³³ Мельничук Т. В. Економіко-кримінологічний аналіз ціни злочинності. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2016. Випуск 21. Частина 1. Том 3. С. 66.

Федеративна Республіка Німеччина (ФРН). За словами голови Федерального відомства з кримінальних справ (БКА) Йорга Цирке, економічна злочинність спричинила Германії у 2010 р. шкоду на суму більш, ніж 4,5 млрд. євро, що становить половину «кримінального збитку», завданого німецькому суспільству та зареєстрованого поліцейською статистикою держави². Збитки від організованої злочинності у 2016 р. склали понад 1 млрд. євро, фактично зрісши на 137% від показників 2015 р. Біля 68% або 684 млн. євро припадають на економічні злочини³⁴.

Республіка Польща. У загальному (за відповідними розрахунками) «вартість» злочинності варіюється між 4 і 12% ВВП тієї чи іншої держави. З огляду на це та, врахувавши витрати з державного бюджету та індивідуальні витрати громадян упродовж 2002 р., польські вчені фіксують витрати на злочини у розмірі від 31 244 mln. zł. (4% ВВП) до 93 733 mln. zł. (4% ВВП). Структура витрат залежно від виду делікту виглядає таким чином: 49% припадає на тілесні ушкодження; 14% – на крадіжки; 10% – на крадіжки із проникненням; 8% – на статеві злочини; 6% – на грабежі; 5% – на побиття; 4% – на вбивства та 4% – на інші злочини. Витрати на злочинність перевищують витрати всіх поляків на такі категорії товарів, як транспортні послуги, ресторани, зв'язок, облаштування помешкань, одяг, здоров'я. Вони фактично є кратними витратам держави на безпеку³⁵.

З'ясовуючи витрати на злочин необхідно враховувати витрати жертв злочинів та витрати, завдані з метою уникнення віктимізації. Зважаючи на час і тип витрат дослідник пропонує групувати наступним чином:

1) витрати при прогнозуванні злочину (індивідуальні витрати на досягнення безпеки; страхові витрати; страх перед злочинністю у вигляді зниження якості життя; колективні витрати на безпеку; громадські програми запобігання тощо);

2) витрати при вчиненому злочині (вартість викраденого або пошкодженого майна; витрати на охорону здоров'я; витрати на психологічну допомогу потерпілому; втрачені можливості заробітку внаслідок неможливості працювати; знижена якість життя);

3) витрати у відповідь на злочин (витрати на загальноновизнану систему правосуддя – поліцію, прокуратуру, суддів, тюремну службу; витрати свідків; судові збори; витрати, які несуть злочинець і його родичі).

Зарубіжні дослідники проявили доволі жвавий науковий інтерес до проблеми ціни різних видів злочинності, серед яких: Д. Андерсон (Anderson D.), П. Клаус (Klaus P.A.), М. Коен (Cohen M.A.), Т. Міллер (Miller T.R.), Р. Познер (Posner Richard A.), Дж. Роман (Roman J.), А. Харрел (Harrel A.), Яцек Чабанський (Jacek Czabański) та ін.

---

³⁴ Ущерб от организованной преступности в Германии превысил 1 млрд. евро URL: <https://www.pravda.ru/news/world/09-08-2017/1344932-germany-0/>

³⁵ Czabański J. Koszty przestępczości. Bezpieczne państwo. Nowe trendy w polityce karnej, Kraków 2006, S. 171-186. URL: <http://jacekczabanski.pl/wordpress/wp-content/uploads/2015/04/J-Czabański-koszty-przestępczości.pdf>

4. Види та зміст наслідків злочинності.

Визнаючи оцінювання ризиків злочинності за основу заходів щодо забезпечення кримінологічної безпеки в цілому, розуміє під ним процес збирання та аналізу інформації про: - характер і масштаби загроз кримінологічній безпеці; - слабкі сторони систем і засобів забезпечення кримінологічної безпеки, а також інших особливостей юрисдикції, які роблять її привабливою для осіб, втягнених у злочинну діяльність (насамперед у її організованих формах).

Поділ наслідків злочинності на матеріальні та нематеріальні, а також з'ясування змістовного наповнення останніх викликає не тільки теоретичну зацікавленість, але й характерний з підвищеною практичною спрямованістю інтерес. Характер вказаних наслідків, їх параметри, рівні прояву, адресати спричинення, «ціна» – ці та інші моменти підлягатимуть обов'язковому врахуванню при розробці конкретних заходів превентивного впливу на злочинність. Актуальні та об'єктивні знання про злочинність та її параметри, у тому числі і наслідки, є інформаційним базисом, обов'язковим до врахування при реалізації завдань створення ефективної системи кримінологічної безпеки. При подальшому дослідженні *матеріальних наслідків злочинності пропонуємо під ними розуміти генеровані злочинністю для особистості, суспільства, держави наслідки уречевленого характеру, формами прояву яких виступає фізична шкода для життя і здоров'я людини, а також економічна шкода у безпосередньому її грошовому чи предметному еквіваленті.*

Узагальнено обґрунтовано ними вважати різні форми спричинення фізичного насильства, матеріалізованих у наслідках: смерті, порушенні анатомічної цілісності та фізіологічної функції органів і тканин людини; а також втрати економічного характеру, пов'язані із тимчасовим чи постійним вилученням особистості із сфери соціальних відносин та (або) відповідною реакцією державних чи громадських інститутів на подію злочину.

Науковці обґрунтовано пишуть про складність визначення нематеріальної шкоди від злочинності. Нематеріальна шкода від насильницької злочинності є такою ж реальною, як і матеріальна шкода. Заподіяна нематеріальними наслідками шкода, порівняно із матеріальною, посилюється тим, що перша за своєю природою є невідомною. Душевні потрясіння, стреси тощо залишають свій слід надовго, оскільки мова йде про внутрішні, суто особистісні переживання.

Чинне законодавство, практика правозастосування, наукова література містять у своєму лексиконі чимало термінів, що позначають ті негативні для особи наслідки реалізованої у відношенні до неї протиправної поведінки, які носять неуречевлений характер: «біль», «страждання», «стрес», «моральна шкода», «переживання», «погіршення якості життя» тощо.

ЦК України (ст.23) оперує категорією «моральна шкода», ототожнюючи її з: 1) фізичним болем та стражданнями, яких фізична особа зазнала у зв'язку з каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я; 2) душевними стражданнями, яких фізична особа

зазнала у зв'язку з протиправною поведінкою щодо неї самої, членів її сім'ї чи близьких родичів; 3) душевними стражданнями, яких фізична особа зазнала у зв'язку зі знищенням чи пошкодженням її майна; 4) приниженням честі та гідності фізичної особи, а також ділової репутації фізичної або юридичної особи.

КК України послуговується термінами «психологічні» та «моральні страждання», пов'язуючи їх конститутивно з ознаками складів злочинів «Домашнє насильство» (ст.1261) та «Катування» (ст.127). Спричинення кримінальним правопорушенням моральної шкоди, нарівні з фізичною або майновою шкодою, дає підстави для визнання фізичної особи потерпілим у кримінальному провадженні. Потерпілим також може бути юридична особа, якій кримінальним правопорушенням завдано майнової шкоди (ч.1 ст.55 КПК України). Кримінальний процесуальний закон не містить, проте, розуміння «моральної шкоди», залишаючи це питання на розсуд правозастосувача.

КЗпП України (237 - 1) пов'язує обов'язок відшкодування власником або уповноваженим ним органом моральної шкоди працівнику у випадку заподіяння останньому моральних страждань, втрати ним нормальних життєвих зв'язків, необхідності додаткових зусиль для організації свого життя.

Закон України «Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів, що здійснюють оперативнорозшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду» (ст.4) визначає моральну шкоду як страждання, заподіяні громадянину внаслідок фізичного чи психічного впливу, що призвело до погіршення або позбавлення можливостей реалізації ним своїх звичок і бажань, погіршення відносин з оточуючими людьми, інших негативних наслідків морального характеру³⁶.

У постанові Пленуму ВСУ від 07.02.2003 р. № 2 «Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи» (п.8.) вказано, що умисне вбивство визнається вчиненням з особливою жорстокістю (п. 4 ч. 2 ст. 115 КК, якщо винний, позбавляючи потерпілого життя, усвідомлював, що завдає йому особливих фізичних (шляхом заподіяння великої кількості тілесних ушкоджень, тортур, мордування, мучення, в тому числі з використанням вогню, струму, кислоти, лугу, радіоактивних речовин, отрути, яка завдає нестерпного болю, тощо), психічних чи моральних (шляхом зганьблення честі, приниження гідності, заподіяння тяжких душевних переживань, глуmlinня тощо) страждань, а також якщо воно було поєднане із глуmlinням над трупом або вчинювалося в присутності близьких потерпілому осіб і винний усвідомлював, що такими діями завдає останнім особливих психічних чи моральних страждань³⁷.

---

³⁶ Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів, що здійснюють оперативнорозшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду: Закон України від 01.12.1994 р. № 266/94-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/266/94-вр>

³⁷ Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи: Постанова Пленуму ВСУ від 07.02.2003 р. № 2. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-03>

Під нематеріальними наслідками злочинності пропонується розуміти генеровані злочинністю для особистості, суспільства, держави наслідки не уречевленого характеру, формами прояву яких виступає спричинення психічної (моральної) шкоди індивідам, а також немайнової шкоди юридичним особам публічного та приватного права, інститутам громадянського суспільства, державі.

З використанням рівневого підходу нематеріальні наслідки злочинності варто розглядати на різних рівнях:

- 1) індивідуальному рівні (посттравматичні і душевні розлади потерпілих від злочинів фізичних осіб; ділова репутація юридичних осіб, якій завдана шкода у результаті злочинної поведінки);
- 2) суспільному рівні (страх перед злочинністю; звикання до злочинності; кримінальна субкультура тощо);
- 3) державному рівні («криза довіри» до органів кримінальної юстиції; зниження міжнародного іміджу держави).

Методичні вказівки до семінарського заняття № 1

Тема № 4: «Прикладні теорії злочинності в роботі поліцейського офіцера громади»

Семінарське заняття: Прикладні теорії злочинності в роботі поліцейського офіцера громади.

Навчальна мета заняття: Поглибити розуміння курсантами понять, значення та методик оцінки наслідків злочинності, а також ознайомити їх зі структурою та побудовою класифікаційних схем наслідків злочинності.

Кількість годин: 2 година.

Місце проведення: навчальна аудиторія

Навчальні питання:

1. Поняття, значення, методики оцінки наслідків злочинності.
2. Структура та побудова класифікаційних схем наслідків злочинності.

I. Методичні вказівки:

I. Обговорення навчальних питань у такій послідовності:

1. Визначення та аналіз поняття «ціна» злочинності, розкриття змісту прямих та непрямих збитків від неї.
  2. Показники «ціни» злочинності.
  3. Види збитки, завданні злочинністю державі.
  4. Структура «ціни злочинності»
  5. Класифікація наслідків злочинності за змістом (характером).
- II. Заслуховування цільових виступів слухачів із актуальних питань.
- III. Підведення підсумків заняття.

Теми цільових виступів курсантів

1. Оцінка вартості майнових та соціальних збитків від злочинності.
2. Вплив злочинності на економіку та суспільство: аналіз економічних, соціальних та психологічних аспектів.
3. Методики визначення економічних збитків від злочинності: підходи до калькуляції фінансових втрат.

Література: 1-22.

Методичні вказівки до семінарського заняття № 2

Тема № 4: «Прикладні теорії злочинності в роботі поліцейського офіцера громади»

Семінарське заняття: Прикладні теорії злочинності в роботі поліцейського офіцера громади.

Навчальна мета заняття: є ознайомлення курсантів з міжнародно-правовим досвідом зарубіжного вивчення наслідків злочинності та аналізом різноманітних видів та змісту наслідків злочинності. Заняття спрямоване на формування у студентів глибокого розуміння важливості вивчення наслідків злочинності, їхнього впливу на суспільство та економіку, а також здатність аналізувати різноманітні види злочинних наслідків та розрізняти їхні характеристики.

Кількість годин: 2 година.

Місце проведення: навчальна аудиторія

Навчальні питання:

1. Міжнародно-правовий досвід зарубіжного вивчення наслідків/ціни злочинності.
2. Види та зміст наслідків злочинності.

I. Методичні вказівки:

I. Обговорення навчальних питань у такій послідовності:

1. Глобальність і характер проблеми наслідків злочинності.
2. Аналіз наслідків злочинності та заходів боротьби з нею.
3. Наслідки злочинності: матеріальні та нематеріальні.
4. Нормативно-правові документи, які регламентують

II. Заслуховування цільових виступів слухачів із актуальних питань.

III. Підведення підсумків заняття.

Теми цільових виступів курсантів

1. Роль та вплив міжнародних організацій на вивчення та аналіз наслідків злочинності.
2. Інноваційні підходи до аналізу наслідків злочинності
3. Злочинність та вплив на середовище: екологічні аспекти.

Література: 1-22.

Тема № 5: Проблемно-орієнтована поліцейська діяльність.

План

1. Зміст та значення проблемно-орієнтована поліцейської діяльності (Problem-oriented policing)
2. Істотний вплив політики POP
3. Розширене спілкування з громадськістю
4. Взаємини між офіцерами

Текст лекції:

1. Зміст та значення проблемно-орієнтована поліцейської діяльності (Problem-oriented policing)

Проблемно-орієнтована поліція (POP), придумана професором Університету Вісконсіна в Медісон Герман Гольдштейн - це стратегія поліцейської діяльності, яка включає виявлення та аналіз конкретних злочинів і розладів з метою розробки ефективних стратегій реагування. За словами Гольдштейна, протягом багатьох років поліція зосереджувалась на «засобах» поліцейської діяльності, а не на її «цілях». Гольдштейн (1979) закликав замінити те, що він назвав реактивною, керованою інцидентами «стандартною моделлю поліцейської діяльності». Такий підхід вимагає, щоб поліція виявляла ініціативу у виявленні основних проблем, на які можна звернути увагу, щоб знизити рівень злочинності та заворушень у їхньому корінні. Позиція Гольдштейна підкреслює зміну парадигми в кримінальному праві, а також у цивільних законах та використанні муніципальних та громадських ресурсів. Модель Гольдштейна 1979 року була розширена в 1987 році Джоном Е. Екком і Вільямом Спелманом до моделі сканування, аналізу, реагування та оцінки (SARA) для вирішення проблем.

У цій стратегії приділяється більше уваги з досліджень та аналізу, а також щодо запобігання злочинності та залучення державних та приватних організацій до вирішення проблем спільноти.

Проблемно-орієнтована поліція ґрунтується на виявленні проблем рядовими офіцерами. Не всі відділи визначатимуть проблеми однаково, але типове визначення: 1) повторювані інциденти; 2) що відбуваються у співтоваристві; 3) із пов'язаними характеристиками (наприклад, поведінка, місце розташування, люди, time); 4) це непокоїть як спільноту, так і поліцію.

Ключові концепції Гольдштейна стверджували, що необхідно усунути причини проблеми. Ек і Спелман розробили дванадцятиступінчасту модель того, що має робити поліцейська агенція, орієнтована на проблеми: 1) Зосередьтеся на проблемах, що турбують громадськість. 2) Зосередьтеся на ефективності як на головному пріоритеті. 3) Будьте активними. 4) Будьте віддані систематичному розслідуванню як перший крок у вирішенні суттєвих проблем. 5) Заохочуйте використання суворих методів під час проведення запитів. 6) Використовуйте повною мірою даних у поліцейських файлах та досвіді співробітників поліції. 7) Згрупуйте схожі інциденти разом, щоб їх можна було розглядати як спільну проблему. 8) Уникайте використання занадто широких ярликів при угрупованні інцидентів, такі окремі проблеми можуть бути ідентифіковані. 9) Заохочуйте широкий та вільний пошук рішень. 10) Визнайте обмеження системи кримінального правосуддя як відповідь на проблеми. 11) Виявіть кілька інтересів у будь-яку проблему та зважте їх, аналізуючи цінність різних відповідей. 12) Будьте готові йти на певний ризик, відповідаючи на проблеми.

У тих випадках, коли за традиційної системи патрульний офіцер може відповідати на неодноразові дзвінки до певної проблемної зони або «гарячої точки» і займатися лише кожним окремим інцидентом, цей офіцер у рамках POR заохочується до виявлення основної причини проблеми та її вирішення способів її вирішення. Мета полягає в тому, щоб знайти ліки від недуги, а не просто лікувати симптоми. Деякі можуть сплутати поліцію, орієнтовану на спільноти, з поліцейською діяльністю, орієнтованою на проблеми, але основним завданням поліції, орієнтованої на спільноти, є покращення відносин між правоохоронними органами та громадянами, тоді як робота поліції, орієнтована на проблеми, залежить від інформації громадян та добрих результатів. відносини з спільнотою.

2. Істотний вплив політики POR

Проблемно-орієнтована політика часто має ряд наслідків і деякі непередбачувані наслідки, що випливають із них. Один з найсильніших впливів POR – це те, що він працює. Успіхи СОЗ переконливі та продемонстровані в дослідженнях та публікаціях за два десятиліття.

Одним із прикладів таких історій успіху є сотні проектів POR, які щорічно подаються в рамках програми Премії Германа Гольдштейна за вирішення проблем на Міжнародній конференції POR (www.porcenter.org). Ці проекти демонструють, що поліцейські управління по всьому світу застосовують заходи POR з широкого кола

питань - від крадіжок автомобілів та знущань у школі до вбивств та проблем із бандами. Проекти демонструють широке поширення цього методу як засобу зменшення серйозних проблем.

Ще одним прикладом цих успіхів є численні публікації, що підтверджують успіх упродовж десятиліть. Приклади включають текст Кеннета Піка і Рональда Гленсора «Громадська поліція та вирішення проблем: стратегії та практики» (Prentice Hall, 1996) і «Проблемно-орієнтована поліцейська діяльність: проблеми, пов'язані зі злочинністю, критичні проблеми, забезпечення роботи POP», Коріна Соле Бріто, 1996 р. 2» (Дослідний форум керівників поліції, 1999 р.).

Більшість проблемно-орієнтованих проектів поліції не спроможні дослідити переміщення. Правоохоронні органи загалом задоволені зниженням рівня злочинності у цільовій області і може бути менш стурбовані, якщо злочинність переміщається межі їх юрисдикції. Проте оцінка та розуміння потенційних ефектів витіснення може допомогти забезпечити ефективність вашої проблемно-орієнтованої роботи поліції. Однак визначення ступеня зміщення також допоможе захистити ваші результати від критики. Відповідно до Центру проблемно-орієнтованої поліцейської діяльності, «зміщення злочинності – це переміщення злочину з одного місця, правопорушення чи тактики в інше місце внаслідок якоїсь превентивної ініціативи» (Defining 2012). Крім того, переміщення розглядається як негативний наслідок зусиль із запобігання злочинності, проте воно може принести користь. Однак, якщо співтовариство не довіряє правоохоронним органам, можуть мати місце ситуації, подібні до описаних вище. У правоохоронних органів та спільноти виникнуть тертя. Поліцейським так само складно, як це часто буває, досягти «підтримки» всередині. Часто буває навіть важче переконати людей, які не належать до поліцейського управління, сумлінно і належним чином виконувати певні завдання без негативного висновку про його неадекватність для задоволення очікувань мас.

3. Розширене спілкування з громадськістю

У рамках POP громадськість має набагато прямішу участь у визначенні цілей поліції та впливі на те, на яких питаннях поліція зосередить свою увагу. З одного боку, можливо, що це може викликати конфлікт між тим, що традиційно має велике значення для поліції, наприклад грабежі, крадіжки зі зломом та насильницькі злочини, і тим, що є пріоритетом для членів спільноти, що може бути таким самим звичайним, як тиняється натовп. або акти графіті.

Така невідповідність пріоритетів може перешкодити відносинам між поліцією та суспільством. Це також може зробити роботу офіцера складнішою і напруженішою, оскільки йому чи їй пред'являють суперечливі повноваження,

один набір виходить зсередини, а інший ззовні (спільноти). З іншого боку, реальний досвід POP показує, як проекти POP також фокусуються на тих кримінальних проблемах, які важливі для поліції. Одним із прикладів є проект зі скорочення кількості банд і вбивств із застосуванням вогнепальної зброї, про який повідомили Ентоні Брегга, Девід Кеннеді, Енн Піл та Елін Уорінг, - це їх оцінне дослідження. припинення вогню» (Національний інститут правосуддя, 2001 р.).

4. Взаємини між офіцерами

Можуть виникнути труднощі, якщо менеджери поліції не навчені правильної реалізації стратегій POP. Наприклад, певні офіцери в кожному відділі призначаються фахівцями з вирішення проблем спільноти, або якщо кілька захоплених співробітників щиро віддані процесу POP, оскільки це залишає інших у тій же зміні, щоб заповнити прогалину у відповідях на заклики до обслуговування. Це може призвести до напруги та невдоволення, що, у свою чергу, може знизити моральний дух і негативно вплинути на здатність офіцерів діяти в команді та бути продуктивними.

Звісно, найважливіше питання - «навіщо продуктивно?». ПОП стверджує, що зазвичай поліція ефективно роздавала квитки та робила арешти. Однак така тактика не сприяла зниженню злочинності. Фактично, численні кримінологічні дослідження показали, що вони ніяк не вплинули на більше почуття суспільної безпеки, про що вперше було повідомлено у знаменитому дослідженні Джорджа Келлінга та інших (експеримент превентивного патрулювання Канзас-Сіті, Фонд поліції, 1974). POP ставить собі конкретні цілі у вирішенні реальних проблем.

Продуктивність визначається вирішенням проблем. Якщо квитки та арешти допомагають у цьому, їх наймають. Якщо вони цьому не допомагають, використовують інші, більш творчі стратегії. Отже, справжня причина виникнення напруги та обурення полягає в тому, що офіцери погано навчені творчому вирішенню проблем та відчувають, що у них немає належного нагляду чи часу, щоб займатися ПОП.

Всупереч проблемі напруженості та невдоволення в деяких агентствах, в інших, більш успішних агентствах, налагоджено належне впровадження POP, тому складне вирішення проблем є частиною рекламного процесу, і співробітники починають розглядати участь у POP як кар'єрний шлях до вищих рангів.

Література:

Нормативна:

14. Конституція України від 28.06.1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – С. 141.
15. Закон України «Про Національну поліцію». Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 40-41, ст.379.
16. Закон України «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону». (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2000, № 40, ст.338).
17. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні». Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1997, № 24, ст.170.
18. Закон України «Про місцеві державні адміністрації». Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1999, № 20-21, ст.190.
19. Закон України «Про особливості забезпечення громадського порядку та громадської безпеки у зв'язку з підготовкою та проведенням футбольних матчів». (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2012, № 9, ст.64).
20. Закон України «Про внесення змін до законів України "Про Національну поліцію" та "Про Дисциплінарний статут Національної поліції України" з метою оптимізації діяльності поліції, у тому числі під час дії воєнного стану». URS: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2123-20#Text>.
21. Закон України «Про громадські об'єднання». (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2013, № 1, ст.1).

Основна (навчальна та наукова література):

1. Академічний тлумачний словник (1970—1980). URL:<http://sum.in.ua/s/vzajemodija>
2. Безпалова О. І. Адміністративно-правовий механізм реалізації правоохоронної функції держави: монографія / Харків : Харків. Нац. ун-т внутр. справ, 2015. 544 с.
3. Безпалова О.І. Особливості участі інституцій громадянського суспільства у процесі реалізації правоохоронної функції держави. URS: <file:///C:/Users/User/Downloads/Gz6Ku3nqR3WaKNlzd37R-kfilnhnmbeX.pdf>
4. Безпалова О.І. ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ОРГАНАМИ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ. Підприємство, господарство і право. Адміністративне право і процес. № 9/2017.
5. Валушко О.М. Взаємодія Національної поліції України з населенням: теоретичний аналіз. Юридичний науковий електронний журнал. 2020. № 9. С. 206–209.
6. Долинний А. Адміністративно-правове забезпечення Національною поліцією України публічної безпеки й порядку під час проведення масових заходів : дисертація ... канд. юрид. наук, спец. : 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право /наук. керівник О. Музичук. Київ : Відкритий міжн. ун-т розвитку людини «Україна», 2017. 198 с.
7. Завальний М. Сутність та завдання взаємодії Національної поліції з органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування щодо

забезпечення публічної безпеки та порядку. Науковий вісник публічного та приватного права. Випуск 3. Т. 1. 2018. С. 146–150.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

<http://zakon.rada.gov.ua/>

<http://www.kmu.gov.ua/> <http://mvs.gov.ua/>

<https://www.npu.gov.ua/>

Методичні вказівки до семінарського заняття № 1

Тема № 5: «Проблемно-орієнтована поліцейська діяльність»

Семінарське заняття: Проблемно-орієнтована поліцейська діяльність.

Навчальна мета заняття: є розкриття концептуальної сутності POP, розуміння його основних принципів та методів, а також аналізу впливу поліцейської політики на ефективність впровадження даного підходу в роботу правоохоронних органів.

Кількість годин: 2 година.

Місце проведення: навчальна аудиторія

Навчальні питання:

1. Зміст та значення проблемно-орієнтована поліцейської діяльності (Problem-oriented policing)
2. Істотний вплив політики POP

I. Методичні вказівки:

I. Обговорення навчальних питань у такій послідовності:

1. Зміст проблемно-орієнтована поліцейської діяльності (Problem-oriented policing)
2. Значення POP.
3. Концепції Гольдштейна (усунення причин та проблем).
4. Проблемно – орієнтована політика.

II. Заслуховування цільових виступів слухачів із актуальних питань.

III. Підведення підсумків заняття.

Теми цільових виступів курсантів

1. Застосування аналізу злочинності в рамках проблемно-орієнтованої поліцейської діяльності.

2. Вплив співпраці з іншими секторами суспільства на успішність проблемно-орієнтованого підходу.

3. Етичні аспекти проблемно-орієнтованої поліцейської діяльності.

Література: 14-21, 1-7.

Методичні вказівки до семінарського заняття № 2

Тема № 5: «Проблемно-орієнтована поліцейська діяльність»

Семінарське заняття: Поглибити розуміння курсанами поняття та важливості розширеного спілкування з громадськістю в поліцейській роботі, а також вивчити особливості та роль взаємин між офіцерами як ключового аспекту успішної поліцейської діяльності.

Кількість годин: 2 година.

Місце проведення: навчальна аудиторія

Навчальні питання:

1. Розширене спілкування з громадськістю
2. Взаємини між офіцерами

I. Методичні вказівки:

I. Обговорення навчальних питань у такій послідовності:

1. Невідповідність пріоритетів у проблемно-орієнтованій поліцейській діяльності.
  2. Труднощі та виклики у реалізації стратегій Problem-Oriented Policing (POP)
- II. Заслуховування цільових виступів слухачів із актуальних питань.
- III. Підведення підсумків заняття.

Теми цільових виступів курсантів

1. Роль громадськості у визначенні пріоритетів в проблемно-орієнтованій поліцейській діяльності"
2. "Психологічні та організаційні аспекти реалізації стратегій Problem-Oriented Policing (POP)"

Література: 14-21, 1-7.

Тема № 6: Проблемно-орієнтована поліцейська діяльність: «Санування» та «Аналіз», «Реагування» та «Оцінка».

План

1. Проблемно-орієнтована поліцейська діяльність: «Санування» та «Аналіз», «Реагування» та «Оцінка».
2. Ефективність застосування методу «SARA»: пошук та впровадження рішень.

Текст лекції:

1. Проблемно-орієнтована поліцейська діяльність: «Сканування» та «Аналіз», «Реагування» та «Оцінка».

Проблемно-орієнтована робота поліції ґрунтується на участі співтовариства, і підтримка є ключовим моментом, якщо правоохоронні органи сподіваються виправити злочинність. В «Сканування, аналіз, реагування та оцінка» (SARA) «Сканування» є першим кроком, який вимагає від поліції виявлення та визначення пріоритетності потенційних проблем у своїй юрисдикції. По-друге, аббревіатура «А» позначає аналіз, наприклад, аналіз часу доби, коли відбуваються інциденти, визначення порушників та їх перевагу у парку, а також дослідження конкретних ділянок парку, які найбільш підходять для проведення заходів. Крім того, оцінка їх екологічних характеристик дизайну. При аналізі також залучається поліція для використання джерел даних, щоб можна було вжити належних заходів. Третій крок – реагування – змушує поліцію розробити та впровадити заходи, спрямовані на усунення проблем. Останній крок - це оцінка, яка включає оцінку впливу реакції і того, що хорошого було досягнуто.

Вони можуть стосуватися правопорушника, спільноти, навколишнього середовища, зовнішніх агентств або потреби будь-якого посередництва. Ситуації часто вимагають, щоб поліція та громадяни виробили індивідуальні вирішення проблем, тому велика увага приділяється творчості та обачності.

Успіхи у вирішенні проблем добре документовані у дослідженні за дослідженням. Одна антологія Рональда Гленсора, Марка Коррейя і Кеннета Піка припускає, що вона є «новою поліцією». Тим не менш, це нова поліцейська діяльність з різним ступенем успіху (Спільноти поліції: розуміння злочинності та вирішення проблем, Roxbury Publishing, 2000, с. 1). Цей успіх призвів до того, що проблемно-орієнтований підхід став популярним серед керівників поліції та високопосадовців. Інші фактори, що впливають на цю перевагу, полягають у тому, що громадське розташування означає гарантію зайнятості для адміністраторів та виборних посадових осіб і що це дає можливість збирати значні суми грошей за рахунок федеральних грантів.

Сканування, аналіз, відповідь та оцінка (SARA) - це процес вирішення проблем у проблемно-орієнтованій поліцейській діяльності. Це один з найпопулярніших методів у проблемно-орієнтованій роботі поліції.

SARA був вперше запропонований у 1987 році Джоном Е. Екком та Вільямом Спелманом з Дослідницького форуму керівників поліції. Втручання поліції, засноване на SARA, збільшилося в результаті теорії про розбиті вікна злочинів, вперше запропонованої в 1980-х.

Метод SARA складається з чотирьох етапів:

Сканування: Офіцер виявляє проблему та визначає, чи вона представляє проблему, яку необхідно вирішити.

Аналіз: Офіцер збирає інформацію про проблему з різних джерел, щоб зрозуміти причини та масштаб проблеми.

Відповідь: Офіцер використовує інформацію для створення та реалізації та відповіді.

Оцінка: Оцінюється ефективність відповіді. Результати оцінки можна використовувати уточнення відповіді у майбутньому.

Ек і Спелман визначили етап «аналізу» як найважливіший із чотирьох етапів. Етап «Оцінка» був відзначений додатком «Evidence-Based Policing App» як «частина моделі SARA, що часто ігнорується».

2. Ефективність застосування методу «SARA»: пошук та впровадження рішень.

Метод «SARA» надає можливість ефективно підходити до вирішення проблем злочинності та порушень громадського порядку. Поглиблення у кожен з етапів та розгляд конкретних прикладів його успішного застосування, дає зрозуміти важливість цього методу:

Етап 1: Сканування (Scan)Сканування : Один із найпереконливіших прикладів ефективного сканування - ініціатива по зменшенню побутових крадіжок у певному районі. Аналіз статистики виявив, що більшість крадіжок сталися через відчинені вікна. Це навело на думку про впровадження програми підвищення обізнаності серед мешканців щодо залишення вікон закритими. Ця ініціатива призвела до помітного зменшення побутових крадіжок.

Етап 2: Аналіз (Analysis)Аналіз вимагає глибокого вивчення кореневих причин проблеми. Наприклад, візьмомо важливий приклад - зменшення наркотиковикористання серед підлітків. Після детального аналізу виявлено, що більшість підлітків стають на шлях наркотиків через соціальний тиск у колі ровесників. У відповідь, була впроваджена комплексна програма психологічної підтримки, анти-наркотичної освіти та розвитку альтернативних занять. Ця стратегія допомогла зменшити наркотиковикористання серед підлітків на значущому рівні.

Етап 3: Реагування (Response)Реагування вимагає активного впровадження стратегій для вирішення проблеми. Наприклад, при зменшенні безпеки на пішохідних переходах було реалізовано програму «Безпечний перехід». Ця програма передбачала не тільки зміну інфраструктури переходів, але й підвищення обізнаності водіїв та пішоходів про правила дорожнього руху. Результатом було зменшення дорожньо-транспортних пригод та підвищення свідомості громадян.

Оцінка ефективності впроваджених стратегій є не менш важливою частиною методу «SARA». Наприклад, в рамках програми партнерства між поліцією та школами для зменшення шкільного булінгу проведено оцінку за результатами року після

впровадження. Було виявлено, що кількість випадків булінгу зменшилася на 30%. Такий результат підтвердив ефективність стратегії та вказав на необхідність продовження програми.

Ефективне впровадження рішень після аналізу та розробки стратегій грає важливу роль у досягненні позитивних змін. Прикладом може бути програма з розвитку безпечних та активних громад, де залучено не лише поліцію, а й громадські організації, бізнес та мешканці району. Після впровадження ряду заходів, включаючи організацію громадських патрулів та спільних ініціатив, спостерігається зростання відчуття безпеки в районі та зменшення злочинності.

Приклади успішного впровадження методу "SARA":

1. Зниження грабежів на громадському транспорті: Велике місто стало свідком постійних грабежів на громадському транспорті. Аналіз методом «SARA» допоміг встановити, що найбільше грабежів відбувається на певних маршрутах та в певний час доби. Поліція спільно з транспортними компаніями організувала патрулювання відповідних автобусних маршрутів, встановила відеоспостереження в салонах та організувала інформаційну кампанію для пасажирів. Грабежі на громадському транспорті зменшилися на 75%.

2. Заборона продажу алкоголю неповнолітнім: Метод «SARA» допоміг ідентифікувати проблему продажу алкоголю неповнолітнім у місті. Після аналізу було прийнято рішення про посилення контролю з боку поліції, спільно з власниками магазинів та ресторанів було встановлено вікові обмеження на продаж алкоголю, проведено навчальні сесії для молоді про наслідки споживання алкоголю. Протягом року спостерігалось зменшення випадків алкогольних сполучень неповнолітніх на вулицях міста на 60%.

3. Боротьба зі шкільним булінгом: В одній зі шкіл виникла серйозна проблема зі шкільним булінгом. Метод «SARA» допоміг виявити, що основною причиною було відсутність підтримки та невідомість механізмів повідомлення про випадки булінгу. В школі було створено анонімну лінію допомоги та проведено серію тренінгів з психологами для учнів та вчителів. Число випадків булінгу зменшилося на 70%.

4. Зниження дорожньо-транспортних пригод: Провівши аналіз, поліція виявила, що більшість ДТП сталися на певних перехрестях у місті. Застосувавши метод «SARA», було прийнято рішення про перефарбування дорожньої розмітки, встановлення додаткових дорожніх знаків та впровадження програми з підвищення свідомості водіїв. Через півроку кількість ДТП на цих перехрестях зменшилася на 40%.

5. Боротьба з наркоторгівлею: В місті зросла активність наркоторгівлі. Метод «SARA» допоміг встановити, що основними місцями збуту наркотиків є парки та незаконні гуртожитки. Було розроблено план дій з посиленням патрулювання цих територій, проведено спільні операції зі спецпідрозділами та залучено наркологів для

роботи з залежними. Протягом року кількість випадків наркоторгівлі зменшилася на 60%

Ці приклади доводять до висновку, що метод «SARA» демонструє, як систематичний та цілеспрямований підхід може змінити динаміку злочинності та порушень громадського порядку. Приклади успішного впровадження на кожному етапі наголошують на важливості об'єднання зусиль поліції, громади та інших зацікавлених сторін для досягнення позитивних змін. Метод «SARA» дозволяє більш ефективно вирішувати проблеми, що допомагає покращити безпеку та якість життя громади.

Література:

Нормативна:

22. Конституція України від 28.06.1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – С. 141.
23. Закон України «Про Національну поліцію». Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 40-41, ст.379.
24. Закон України «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону». (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2000, № 40, ст.338).
25. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні». Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1997, № 24, ст.170.
26. Закон України «Про місцеві державні адміністрації». Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1999, № 20-21, ст.190.
27. Закон України «Про особливості забезпечення громадського порядку та громадської безпеки у зв'язку з підготовкою та проведенням футбольних матчів». (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2012, № 9, ст.64).
28. Закон України «Про внесення змін до законів України "Про Національну поліцію" та "Про Дисциплінарний статут Національної поліції України" з метою оптимізації діяльності поліції, у тому числі під час дії воєнного стану». URS: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2123-20#Text>.
29. Закон України «Про громадські об'єднання». (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2013, № 1, ст.1).

Основна (навчальна та наукова література):

8. Академічний тлумачний словник (1970—1980). URL:<http://sum.in.ua/s/vzajemodija>

9. Безпалова О. І. Адміністративно-правовий механізм реалізації правоохоронної функції держави: монографія / Харків : Харків. Нац. ун-т внутр. справ, 2015. 544 с.
10. Безпалова О.І. Особливості участі інституцій громадянського суспільства у процесі реалізації правоохоронної функції держави. URS: <file:///C:/Users/User/Downloads/Gz6Ku3nqR3WaKNId37R-kfilnhnmbeX.pdf>
11. Безпалова О.І. ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ОРГАНАМИ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ. Підприємство, господарство і право. Адміністративне право і процес. № 9/2017.
12. Валушко О.М. Взаємодія Національної поліції України з населенням: теоретичний аналіз. Юридичний науковий електронний журнал. 2020. № 9. С. 206–209.
13. Долинний А. Адміністративно-правове забезпечення Національною поліцією України публічної безпеки й порядку під час проведення масових заходів : дисертація ... канд. юрид. наук, спец. : 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право /наук. керівник О. Музичук. Київ : Відкритий міжн. ун-т розвитку людини «Україна», 2017. 198 с.
14. Завальний М. Сутність та завдання взаємодії Національної поліції з органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування щодо забезпечення публічної безпеки та порядку. Науковий вісник публічного та приватного права. Випуск 3. Т. 1. 2018. С. 146–150.
15. Найкраща практика побудови партнерства між поліцією та суспільством. URS: <https://www.osce.org/files/f/documents/8/c/32548.pdf>.
16. Поліцейська діяльність в Україні: адміністративно-правовий аспект : монографія / О. Ф. Кобзар. – Харків ; Дніпропетровськ : Панов, 2015. — 316 с.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

<http://zakon.rada.gov.ua/>
<http://www.kmu.gov.ua/> <http://mvs.gov.ua/>
<https://www.npu.gov.ua/>

Методичні вказівки до семінарського заняття № 1

Тема № 6: «Проблемно-орієнтована поліцейська діяльність: «Санування» та «Аналіз», «Реагування» та «Оцінка»»

Семінарське заняття: Проблемно-орієнтована поліцейська діяльність: «Санування» та «Аналіз», «Реагування» та «Оцінка».

Навчальна мета заняття: Ознайомити курсантів з принципами та компонентами проблемно-орієнтованої поліцейської діяльності (Problem-Oriented Policing, POP) - від сканування та аналізу проблем до реагування та оцінки результатів, зокрема звернути увагу на важливість ефективного впровадження кожного з етапів для досягнення покращення ситуації щодо безпеки та громадського порядку.

Кількість годин: 2 година.

Місце проведення: навчальна аудиторія

Навчальні питання:

1. Проблемно-орієнтована поліцейська діяльність: «Сканування» та «Аналіз», «Реагування» та «Оцінка».

I. Методичні вказівки:

I. Обговорення навчальних питань у такій послідовності:

1. Вирішення проблем за допомогою методу «SARA»
2. Сканування, як перший етап «SARA»: поняття та значення.
3. Сканування, як другий етап «SARA»: поняття та значення.
4. Реагування, як третій етап «SARA»: поняття та значення.
5. Оцінка, як четвертий етап «SARA»: поняття та значення.

II. Заслуховування цільових виступів слухачів із актуальних питань.

III. Підведення підсумків заняття.

Теми цільових виступів курсантів

1. Оцінка потенційних ризиків та негативних наслідків впровадження методу "SARA"
2. Оцінка ефективності дій на етапі «Оцінка».

Література: 22-29, 8-16.

Методичні вказівки до семінарського заняття № 2

Тема № 6: «Проблемно-орієнтована поліцейська діяльність: «Санування» та «Аналіз», «Реагування» та «Оцінка»

Семінарське заняття: Проблемно-орієнтована поліцейська діяльність: «Санування» та «Аналіз», «Реагування» та «Оцінка».

Навчальна мета заняття: Сформулювати думку курсантів про ефективність застосування методу «SARA» для виявлення, аналізу та впровадження рішень щодо проблем у правоохоронній діяльності.

Кількість годин: 2 година.

Місце проведення: навчальна аудиторія

Навчальні питання:

1. Ефективність застосування методу «SARA»: пошук та впровадження рішень.

I. Методичні вказівки:

I. Обговорення навчальних питань у такій послідовності:

1. Приклади застосування кожного з етапів методу «SARA».

2. Впровадження рішень.
3. Випадки ефективного застосування «SARA»

II. Заслуховування цільових виступів слухачів із актуальних питань.

III. Підведення підсумків заняття.

Теми цільових виступів курсантів

1. Взаємодія з партнерами та стейкхолдерами в рамках методу "SARA"
2. Співпраця між відділами поліції та іншими службами у методі "SARA"
3. Вплив методу "SARA" на довіру громади до поліції.

Література: 12-29, 8-16.